

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA ROZVOJOVÝCH STUDIÍ

Lukáš Poltorák

Sport pro rozvoj v současném světě a jeho perspektivy

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Simona Šafaříková

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a všechny použité zdroje uvedl v seznamu literatury.

Olomouc, 15. května 2009

.....

podpis

Chtěl bych tímto poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Simoně Šafaříkové za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při vypracování této práce.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Rozvojových studií

Školní rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

student

Lukáš POLTORÁK

obor

Mezinárodní rozvojová studia

Název práce:

Sport pro rozvoj v současném světě a jeho perspektivy

Sport for development in present world and its perspectives

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je představit koncept Sportu pro rozvoj a jeho využití a roli v rozvojových zemích. Práce se bude zabývat také organizacemi na mezinárodní a české úrovni, které využívají Sport pro rozvoj v rámci svých rozvojových a vzdělávacích aktivit.

Struktura práce:

1. Úvod a cíl práce
2. Metody zpracování
3. Koncept Sportu pro rozvoj
4. Instituce a organizace využívající Sport pro rozvoj
5. Sport pro rozvoj v České republice
6. Diskuse a závěr
7. Shrnutí - summary
8. Případné přílohy

Bakalářská práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:
Fotbal pro rozvoj – Olomouc 2008 (červen 2008). Konkretizace osnovy (září 2008), rešerše dostupné literatury (říjen 2008), zpracování 1. – 3. kapitoly (listopad 2008 – leden 2009),

zpracování 4. – 5. kapitoly (únor – duben 2009), formulace závěrů, dokončení a odevzdání práce (květen 2009), tvorba grafických příloh (průběžně).

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah průvodní zprávy: 12 tisíc slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

International Platform on Sport and Development - www.sportanddev.org

Sport for Development International and Peace – International Working Group - <http://iwg.sportanddev.org>

UNICEF - www.unicef.org/sports

UN: Development and Peace - www.un.org/themes/sport

Mathare Youth Sports Association - www.mysakenya.org

Sport for development and peace, International Working Group - Literature Reviews On Sport for Development And Peace. Dostupné z:
<http://iwg.sportanddev.org/data/htmleditor/file/Lit.%20Reviews/literature%20review%20SDP.pdf>

Toolkit Sport for Development (Tools and learning examples for sport and development projects) - www.toolkitsportdevelopment.org

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Simona Šafaříková

Datum zadání bakalářské práce: 14.5 2008

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2009

vedoucí katedry

vedoucí bakalářské práce

Obsah

Obsah	6
Seznam zkratk	7
1 Úvod	9
2 Cíl práce	10
3 Metody zpracování	11
4 Historie Sportu pro rozvoj	12
5 Koncept Sportu pro rozvoj	15
5.1 Sport pro rozvoj.....	15
5.2 Co je to sport?.....	16
5.3 Co je to rozvoj?.....	16
5.4 Kategorie Sportu pro rozvoj.....	16
5.5 Klíčoví aktéři Sportu pro rozvoj.....	17
5.6 Omezení a rizika spojená se sportem.....	20
6 Sport a rozvojové cíle tisíciletí	22
6.1 Sport a ekonomický rozvoj.....	22
6.1.1 Sport a budování infrastruktury.....	23
6.1.2 Sport a socioekonomický rozvoj.....	24
6.1.3 Sport a obchod.....	25
6.2 Sport a vzdělání.....	26
6.3 Sport a gender.....	27
6.3.1 Úloha sportu při řešení otázky rovnosti žen a mužů.....	28
6.4 Sport a zdraví.....	30
6.5 Sport a HIV/AIDS.....	31
6.5.1 Dopad sportu na HIV/AIDS.....	32
6.5.2 Dopad HIV/AIDS na sport.....	33
6.6 Sport a životní prostředí.....	34
6.7 Sport a partnerství.....	34
7 Mezinárodní a regionální organizace využívající Sport pro rozvoj	37
7.1 Mezinárodní organizace.....	37
7.1.1 OSN.....	37
7.1.2 UNICEF.....	38
7.1.3 FIFA.....	39
7.2 Regionální organizace a programy.....	39
7.2.1 MYSA.....	39
7.2.2 Kicking Aids Out.....	46
7.2.3 Right to Play.....	47
8 Perspektivy do budoucna	50
9 Závěr	51
10 Shrnutí	54
11 Summary	54
12 Zdroje	56

Seznam zkratek

FASD - Nadace pro rozvoj afrických sportů (Foundation for African Sport Development)

FIFA - Mezinárodní fotbalová federace (Fédération Internationale de Football Association)

IDRC - Mezinárodní rozvojové výzkumné centrum (International Development Research Centre)

ILO - Mezinárodní organizace práce (International Labour Organization)

KNVB - Královská nizozemská fotbalová asociace (Koninklijke Nederlandse Voetbalbond)

MDGs - Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals)

MOV - Mezinárodní olympijský výbor

MYSA - Mathare Youth Sports Association

NKS - Nizozemská katolická sportovní federace (Nederlandse Katholieke Sportfederatie)

NNO - Nevládní neziskové organizace

NOVIB - Nizozemská organizace pro mezinárodní spolupráci (Netherlands Organization for International Development)

NORAD - Norská agentura pro rozvojovou spolupráci (Norwegian Agency for Development Cooperation)

SDC - Švýcarská agentura pro rozvoj a spolupráci (Swiss Agency for Development and Cooperation)

SDP IWG – Mezinárodní pracovní skupina pro Sport pro rozvoj a mír (Sport for Development and Peace International Working Group)

UEFA – Unie evropských fotbalových asociací (Union of European Football Associations)

UNAIDS - Společný program OSN pro HIV/AIDS (The United Nations Joint Programme on HIV/AIDS)

UNDP - Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme)

UNEP - Program OSN na ochranu životního prostředí (United Nations Environment Programme)

UNESCO - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

UNHCR – Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees)

WHO - Světová zdravotnická organizace (World Health Organization)

1 Úvod

Sport je mnohem více než jen přepych nebo forma zábavy. Naopak sport je důležitou investicí do současnosti a budoucnosti a to zejména v rozvojových zemích. Přístup a účast ve sportu jsou základním lidským právem a nezbytné pro jednotlivce všech věkových kategorií, aby mohli vést zdravý a plnohodnotný život. Sport, hry a fyzické aktivity mají důležitou úlohu ve všech společnostech. Sport je také zásadní pro vývoj dítěte, protože učí základním hodnotám, jako je spolupráce a respekt. Zlepšuje zdraví a snižuje pravděpodobnost nákazy HIV. Jedná se také významnou ekonomickou silou poskytující zaměstnání a přispívající k místnímu rozvoji. Tímto způsobem pomáhá jednotlivcům a komunitám překonávat kulturní a etnické rozdíly. Sport je nákladově efektivním nástrojem, který pomáhá dosáhnout rozvojových a mírových cílů. Sport není novým tématem v rozvojové spolupráci, ale po mnoha letech, během kterých nebyl jeho potenciál specificky a systematicky využíván, existuje dnes rychle rostoucí názor, že sport může významně přispět k dosažení MDGs.

Protože se téma tohoto staronového způsobu pomoci rozvojovým zemím stává ve světě stále aktuálnější, dal jsem si za cíl napsat práci právě o Sportu pro rozvoj.

2 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je v souladu se zadáním představit koncept Sportu pro rozvoj. Práce se zaměří na způsob fungování Sportu pro rozvoj, bude se snažit vysvětlit, proč je Sport pro rozvoj v rozvojových zemích důležitý, jak tento koncept vznikl a postupně se dostával do povědomí lidí na celém světě a nastíní, proč musí sport hrát silnější roli v rozvojové spolupráci. Cílům bude odpovídat vnitřní struktura této práce.

Nejprve bude popsán stručný historický vývoj sportu jako nástroje a vymezení základních pojmů charakteristických pro současný Sport pro rozvoj. Další kapitola se zaměří na samotný koncept a fungování Sportu pro rozvoj, klíčové aktéry a omezení a rizika spojená se sportem. V následující kapitole bude popsán vztah k dosažení MDGs a jejich naplňování, zaměřené na HIV/AIDS a gender. V předposlední kapitole budou popsány mezinárodní a regionální instituce využívající Sport pro rozvoj a některé úspěšné programy a v poslední kapitole se bude týkat perspektiv do budoucna.

Snažil jsem se především o přehled poznatků v této oblasti, protože v českém jazyce doposud nevznikl žádný takový přehled. Nejedná se tedy o podrobnou analýzu konceptu Sportu pro rozvoj, ale spíše o souhrn a přehled aktuálních poznatků v této oblasti.

3 Metody zpracování

Při zpracování bakalářské práce jsem pracoval výhradně s anglicky psanými zdroji, protože v češtině zatím existuje jen velmi malé množství relevantních zdrojů, které by se tímto tématem zabývaly. Anglicky psané zdroje jsem překládal, analyzoval a vybral ty, které byly pro mou práci podstatné a relevantní. Práce byla zpracována především na základě internetových zdrojů, využity byly však i poznatky z editovaných knih a publikací, které se tímto tématem zabývají. V současné době se tímto tématem zabývají především Angličané Roger Levermore a Aaron Beacom, kteří zkoumají, jakým způsobem sport přispívá k rozvojové spolupráci. Výzkumem se také zabývá Švýcarská akademie pro rozvoj, která sestavuje soubor důkazů pro úspěšnost sportu při reakci na katastrofy.

Co se týče elektronických zdrojů, pracoval jsem především s Mezinárodní platformou pro Sport pro rozvoj a dokumenty, které vydala OSN. V kapitole o mezinárodních a regionálních institucích jsem pracoval s jejich oficiálními internetovými stránkami. Statistická data jsem získával především z webových stránek OSN (anglická verze). Pro citace v textu byl zaveden systém poznámek pod čarou, které odkazují na seznam použitých zdrojů na konci práce.

4 Historie Sportu pro rozvoj

Idea, že sport a osobní a sociální rozvoj jsou propojeny, je tak stará jako naše společnost. Řecké olympijské hnutí bylo založené před více jak 2000 lety podle této teorie, kterou později převzali i Římané, což reprezentuje i jejich heslo „*V zdravém těle zdravý duch*“. Myšlenka využívání sportu pro rozvoj a mír v moderním světě se pravděpodobně objevila při příchodu moderních olympijských her. Pierre de Coubertin, iniciátor druhého Olympijského hnutí v 19. století, vytvořil spojení mezi sportem a společenským dobrem, když napsal, že sport je významnou demokratickou formou spolupráce. Sport pro rozvoj není žádným novým prvkem v rozvojové spolupráci. Sport byl využíván pro dosažení cílů spojených s rozvojem již ve 20. letech 20. Století, kdy humanitární pracovníci OSN narazili na potenciál sportu a jeho význam při zlepšování podmínek obětí konfliktů a přírodních katastrof.

Mezinárodní organizace práce (ILO) a Mezinárodní Olympijský Výbor (MOV) podepsali smlouvu o spolupráci již v roce 1922. Nicméně, sport byl velmi dlouho podceňovaným nástrojem humanitárních programů, zřídka kdy využívaným systematicky. Až v roce 1978 Generální konference UNESCO přijala Mezinárodní Chartu tělesné výchovy a sportu. Tato Charta uznává, že tělovýchova a sport jsou základním právem pro všechny a vytváří důležitou součást vzdělávacího systému. Také naléhá na vlády, nevládní neziskové organizace, učitele, rodiny a jednotlivce, aby se Chartou řídili a převedli ji do praxe. Dále uvádí, že mezinárodní spolupráce je předpokladem pro univerzální a vyváženou propagaci tělovýchovy a sportu a požaduje rozvoj výzkumu a výměnu informací. Právo dětí na sport poprvé uznala Konvence OSN o právech dítěte z roku 1989. Tato konvence je základním nástrojem pro lidská práva, který poskytuje zákonnou ochranu pro chlapce a dívky do 18 let. Konvence o právech dítěte zahrnuje tyto následující základní ustanovení článku 31¹:

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na všestrannou účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.

¹ Convention on the Rights of the Child (1989), <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm>

Jako první začaly využívat v 90. letech tento koncept sportovní organizace v Norsku, Kanadě a Nizozemsku. Reagovali tak na žádosti lokálních vlád, sportovních organizací a jednotlivců z Jihu. První programy byly zaměřeny na trénink učitelů a trenérů v Africe. Tyto organizace jako je např. RIGHT TO PLAY se zasloužily o zvýšení povědomí o tomto nástroji na mezinárodní úrovni.²

V roce 1997 došlo k dalšímu významnému pokroku. Na konferenci v Amsterdamu zaměřili hlavy států a předsedové vlád v Evropské komisi svou pozornost na Sport pro rozvoj při vyjednávání smlouvy, která pozměňovala smlouvu o Evropské unii. Tato konference zdůrazňovala sociální význam sportu, především jeho roli při vytváření identity a sblížení lidí.

Do širšího povědomí se Sport pro rozvoj dostal na začátku 21. století, díky konání dvou významných konferencí. První se uskutečnila v r. 2003 ve městě Magglingen ve Švýcarsku. Tato konference byla první mezinárodní událostí, které se zúčastnili lidé ze sportovních federací, vlád, orgánů OSN, médií, dále i zástupci z řad atletů a obchodní a občanské společnosti. Druhá konference s názvem „*Next Step*“ se konala v Zambii v roce 2007 a byla to první mezinárodní konference pro sport a rozvoj, která se konala v Africe. Na této konferenci bylo potvrzeno, že sport a fyzická aktivita hraje významnou roli pro dosažení MDGs. Poté bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan udělal velký krok kupředu, když jmenoval Adolfa Ogiho, bývalého prezidenta Švýcarska, svým speciálním poradcem pro Sport pro rozvoj a mír. Tím zesílil systém vztahů mezi organizacemi OSN a sportovním sektorem. V roce 2008 A. Ogiho nahradil v této funkci Němec Wilfried Lemke.³ Jeho úkolem je vést a koordinovat úsilí Spojených národů ve využívání sportu jako nástroje pro rozvoj, a tak vybízet k dialogu, ke spolupráci a partnerství v této oblasti. Úřad OSN pro Sport pro rozvoj a mír má sídlo v Ženevě a spolupracující kancelář se nachází v oddělení pro hospodářské a sociální záležitosti v centrále OSN v New Yorku.

V roce 2004 se během Olympijských her konalo fórum, které dohromady svedlo politické představitele a experty na rozvoj, aby diskutovali o potenciálu sportu při dosahování rozvojových cílů. Fórum položilo základní kámen pro vybudování Mezinárodní pracovní skupiny pro Sport pro rozvoj a mír (SDPIWG), která má za úkol vytvořit nový politický rámec, který by využíval sport jako nástroj rozvoje. Tato skupina byla vytvořena v r. 2005 ze zástupců Ministerstev Sportu a rozvoje z 15 zemí, vedoucích orgánů OSN a nevládních neziskových organizací zabývajících se Sportem pro rozvoj. K poslední významné události

² Frank van Eekeren (2006)

³ UN Sport for Development and Peace(2005), <http://www.un.org/themes/sport/>

došlo nedávno v roce 2007, kdy Evropská komise vydala dokument *Bílá kniha o sportu*, který prohlašuje, že EU bude propagovat využívání sportu v mezinárodní rozvojové politice jako nástroje pro dosažení rozvoje.

Nedávno však došlo k důležité změně. Dnes se čím dál více národních a mezinárodních rozvojových organizací snaží začlenit sport do jejich přístupů k lokálnímu, regionálnímu a globálnímu rozvoji a programům zaměřeným na propagaci míru. Navzdory nedávnému pokroku, je systematické využívání sportu a tělesné výchovy pro rozvoj stále ve svých začátcích, protože mnoho lidí zůstává nepřesvědčeno o jeho dopadu, který může mít na dosažení rozvojových a humanitárních cílů. A i když je sport uznán jako lidské právo, není vždy viděn jako priorita a bývá nazýván jako „*zapomenuté právo*“ a je považován jako vedlejší produkt rozvoje, ne jako hnací síla.⁴

⁴The International Platform on Sport & Development (2003), <http://www.sportanddev.org>

5 Koncept Sportu pro rozvoj

5.1 Sport pro rozvoj

Sport je důležitým nástrojem pro mezinárodní rozvoj, který pomáhá překonávat kulturní a etnické rozdíly, podporuje toleranci a nediskriminaci, posiluje sociální integraci a propaguje zdravý styl života. Sport je více než soupeření. Podporuje vzájemné porozumění a usnadňuje dialog. Sport staví mosty mezi společnostmi, které se nacházejí v konfliktu, a zvyšuje povědomí o ženských právech. Vede lidi k sebeúctě, pomáhá překonávat traumata a dává lidem naději v zemích, které jsou postiženy válkou, chudobou a nemocemi.

Základními principy sportu jsou respekt k protivníkovi a k pravidlům, týmová práce a fair play. Sport může přispívat k sociálnímu rozvoji, zlepšovat zdraví a osobní růst lidí v jakémkoli věku a aktivity spojené se sportem mohou vytvářet pracovní místa a ekonomickou aktivitu na mnoha úrovních a přispívat k místnímu rozvoji. Sport také spojuje principy, které zastává Olympijské hnutí – vzdělání, udržitelnost, nediskriminaci, všestrannost, lidskost a solidaritu. Tyto principy vedou k dalekosáhlým sociálním změnám a jsou jádrem MDGs.⁵ Sport má také obrovský dopad na životy lidí, protože má schopnost snadno změnit názor miliónů lidí během sekundy.

Při sportu se lidé setkají s disciplínou, důvěrou a vedením a naučí se principům, jako tolerance, spolupráce a respekt. Sport učí jak zvládnout vítězství, stejně dobře jako porážku. Sport má také dopad na zdraví a snižuje pravděpodobnost nákazy mnoha nemocí. Sportovní programy slouží jako efektivní nástroj sociální mobilizace a podporují aktivity informující o zdraví, jako je např. vzdělání o HIV/AIDS a očkovací kampaně. Sport přispívá k celkovému rozvoji mládeže, podporuje fyzické a emotivní zdraví, buduje hodnotné sociální vazby a nabízí příležitosti pro sebevyjádření. Dále poskytuje lepší alternativy ke škodlivým činnostem, jako je drogová závislost a kriminalita, a slouží jako nástroj prevence konfliktů a snah pro nastolení míru. Když je aplikován efektivně, podporuje sociální integraci a toleranci, pomáhá snižovat napětí a vyvolávat dialog. Sport má také schopnost sdružovat lidi, která ho dělá nepřekonatelným nástrojem pro komunikaci.⁶

⁵ Jacques Rogge (2007), http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_1250.pdf

⁶ United Nations, Inter-Agency, Task Force on Sport for Development and Peace (2004), http://wwan.cn/sport2005/resources/task_force.pdf

5.2 Co je to sport?

Sport je hluboce zakořeněná lidská potřeba a hraje podstatnou roli ve všech kulturách. V rozvojovém kontextu sport zahrnuje veškerou fyzickou aktivitu, která přispívá k tělesné zdatnosti, duševnímu blahu a společenské interakci bez ohledu, zda jde o organizovanou nebo neorganizovanou formu.⁷ Evropská charta sportu definuje sport jako všechny formy tělesné činnosti, které si ať již prostřednictvím organizované účasti či nikoli, kladou za cíl projevení či zdokonalení tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.⁸

5.3 Co je to rozvoj?

Jedna z definic charakterizuje rozvoj jako proces růstu a pokroku k dosažení postavení rozvinutých zemí ve světě. Podle indického ekonomy Amartya Sen je rozvoj rozšiřování skutečných svobod, z kterých mají lidé užitek a odstraňování hlavních zdrojů těchto nesvobod: chudoba, tyranie, slabá ekonomika, systematická sociální deprivace, zanedbávání veřejných zařízení.⁹ Jiná definice říká, že rozvoj je komplexní ekonomický, sociální, kulturní a politický proces, jehož cílem je neustálé zlepšování blahobytu celé populace a všech jednotlivců na základě jejich aktivní, svobodné a smysluplné účasti na rozvoji a na základě spravedlivého rozdělení přínosů z ní vyplývajících.¹⁰

5.4 Kategorie Sportu pro rozvoj

Sport plus a plus sport

V rámci Sportu pro rozvoj je třeba rozlišovat dva přístupy: *sport plus* a *plus sport*. *Sport plus* se snaží zřídit a zlepšit sportovní struktury, jako jsou řídicí orgány, mládežnické ligy, školení trenérů a organizované soutěže. Tyto programy poskytují účastníkům výhody, které zahrnují nové sportovní dovednosti a lepší zdravotní a sociální integraci prostřednictvím přímého zapojení do sportu. I když tyto sportovní aktivity může doprovázet zlepšení zdraví a rozvoje, nejsou to primární cíle. Cílem programů *sport plus* mohou být např. rozvíjení trenérských schopností, zlepšení přístupu pro dívky do sportovních zařízení nebo školení lidí,

⁷ The International Platform on Sport & Development (2003), <http://www.sportanddev.org/>

⁸ Evropský manifest o mládeži a sportu (1995), www.radaevropy.cz/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=104&Itemid=97

⁹ Globální problémy a rozvojová spolupráce (2005)

¹⁰ Deklarace o právu na rozvoj 1986, <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-o-pravu-na-rozvoj.pdf>

kteří byli schopni založit sportovní ligy. Tyto programy využívá především Nizozemská katolická sportovní federace (NKS) a Královská nizozemská fotbalová asociace (KNVB).

Přístup *plus sport* zdůrazňuje sport jako prostředek k dosažení cíle a využívá sport, aby přilákal mladé lidi k dosažení cílů, které se sportem nespojují. *Plus sport* není poločasové divadlo propagující informace o zdraví nebo distribuující letáky nebo kondomy při sportovních akcích. *Plus sport* využívá iniciativy založené na sportu v kombinaci s veřejným zdravím, zmírněním konfliktů nebo s jinými metodami k dosažení rozvoje. Cílem programů *plus sport* je zlepšit znalosti o HIV/AIDS, postoje a chování či pomoci reintegrovat bývalé dětské vojáky do komunity prostřednictvím učitelů usnadňujících činnosti a diskuse zaměřené na budování sociálních dovedností a odolnosti. Důležitou organizací zabývající se tímto přístupem je Nizozemská organizace pro mezinárodní spolupráci (NOVIB).¹¹

Do třetí skupiny patří programy, které využívají jak *sport plus* tak i *plus sport* aktivity. Na tyto programy se zaměřuje především jihoafrická NNO SCORE a Nadace pro rozvoj afrických sportů (FASD).¹²

5.5 Klíčoví aktéři Sportu pro rozvoj

Magglingská konference o Sportu pro rozvoj, která se konala ve Švýcarsku v prosinci 2005, identifikovala 10 hlavních aktérů, kteří hrají významnou roli při dosažení rozvoje a míru prostřednictvím sportu. Tito aktéři plní různé role potřebné, jak k prosazování, tak i k realizování rozvojových plánů a na této konferenci se zavázali k plnění jednotlivých principů.¹³

a. **Sportovní organizace** - mezinárodní sportovní federace implementují a podporují projekty sport pro rozvoj, účastní se pomoci při katastrofách, podporují mezinárodní mírové vztahy a pracují na posílení role sportu v rozvojových zemích. Stále více využívají rozsáhlé mezinárodní sportovní události ke sdělování důležitých rozvojových a mírových zpráv a poskytují platformy pro vytrvalejší, mezinárodní a sociální mobilizaci úsilí. Uznání rozvojového potenciálu Sportu pro rozvoj bylo přijato i olympijským hnutím. Olympijské a paralympijské hodnoty se soustřeďují na podporu udržitelnější budoucnosti pro ty, kteří jsou s Hrami spojeni. Olympijské hnutí se stará o zlepšení sociálních a ekonomických podmínek

¹¹ Commitment to Practice: Playbook for Practitioners in HIV, Youth and Sport 2007, <http://www.mercycorps.org/files/file1204912676.pdf>

¹² Bart Vanreusel & Yves V. Auweele (2006)

¹³ United Nations Association of Greater Boston (2005), <http://www.unagb.org/pdf/GCR08/Sport.pdf>

v hostitelské zemi, o inovace v ochraně a managementu přírodních zdrojů a zvyšuje začlenění mladistvých, žen a domorodého obyvatelstva. MOV také aktivně pracuje na rozvoji programů, které podporují vzdělání, lékařskou péči (obzvláště prevenci HIV/AIDS), životní prostředí a roli žen ve sportu a společnosti. Příkladem je program organizace FIFA Football for Hope (viz kapitola 6.1.3).

b. **Sportovci** - profesionální sportovní týmy a sportovci jsou možná nejviditelnějšími zastánci Sportu pro rozvoj. Plní roli vzorů, efektivních ochránců a poslů naděje díky jejich úspěchům a popularitě. Výjimečná popularita sportu činí sportovce nejefektivnějšími mluvčími, když přijde na řadu šíření zpráv o veřejném zdravotnictví a vzdělání k těžko dosažitelným skupinám, jako jsou lidé žijící pod hranicí chudoby. Sportovci ani nemusí být mezinárodně známí, aby mohli přispět k tomuto úsilí. Sportovci, kteří jsou lokálně, regionálně anebo národně dobře známí, se mohou stát vzory, velvyslanci i ochránci v jejich vlastních komunitách. Známým osobnostem světa, které se významně zapojily do dobrovolné spolupráce s UNICEF ve prospěch dětí, se dostalo označení „Vyslanec dobré vůle“.¹⁴ Vyslanci dobré vůle jsou např. Patrik Eliáš, David Beckham nebo Roger Federer. Roger Federer navštívil Jihoafrickou republiku a indické oblasti zasažené vlnou tsunami a natočil video, které varuje před hrozbou AIDS a má zvýšit povědomí o této nemoci. Tohle video je součástí kampaně UNICEF a UNAIDS, která má upoutat pozornost na dopady této nemoci.¹⁵

c. **Multilaterální organizace** (včetně OSN) - hrají vedoucí roli při politickém dialogu na strategických a globálních úrovních, zvyšují povědomí o mezinárodních partnerech, posilují systém a koordinaci a realizují a hodnotí projekty. Agentury OSN mají vlastní odborné znalosti, vědomosti a aktivně podporují Sport pro rozvoj na mezinárodní úrovni a také usnadňují vytváření spolupráce mezi donory. Aktivně zkoumají, jak může být sport užitečný pro podporu rozvojových a mírových cílů, a sbírají důkazy o jeho dopadech na tyto cíle. Mnoho těchto agentur bylo u počátku procesu vytváření SDP IWG. Primární zodpovědnost za podporování tohoto nástroje v rámci organizací jako je ILO nebo UNICEF má Úřad OSN pro Sport pro Rozvoj a Mír.

d. **Bilaterální rozvojové organizace** – začleňují sport do rozvojových politik a programů a realizují a hodnotí programy a projekty. Mezi tyto organizace patří Kanadská

¹⁴ UNICEF (2009), <http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=44&zp=17>

¹⁵ UNICEF (2009), http://www.unicef.org/aids/index_41926.html

rozvojová agentura nebo Britské ministerstvo pro rozvoj. V Ugandě existuje projekt WARCHILD, na kterém se podílí nizozemská rozvojová agentura. Tento projekt je založen na komunitním přístupu s cílem přesvědčit komunitu, aby se podílela na zlepšení blahobytu bývalých dětských vojáků. WARCHILD se zaměřuje na děti, mladé matky s dětmi, rodiče, učitele, mládežnické skupiny a jiné nevládní organizace. Unesené děti a děti z uprchlických táborů se účastní seminářů, které prostřednictvím sportu, tance a kreslení zlepšují jejich psychickou pohodu.¹⁶

e. **Vlády** - podporují myšlenku, aby byl sport pro všechny, rozvíjejí kompletní a koherentní sportovní politiky, zapojují všechny stakeholdery¹⁷, posilují a investují do sportu a fyzických aktivit ve školách a vzdělávacích systémech. Ministerstva financí jsou obvykle klíčovými aktéry v tomto procesu, protože jsou primárními tvůrci ekonomického rozvoje a strategií na redukci chudoby a tvoří hlavní spojení s multilaterálními donory jako je Světová banka a regionální rozvojové banky. Ministerstva sportu hrají také rozhodující roli. V některých případech mezinárodní sportovní svazy byly prvními iniciátory sportovních programů pro rozvoj. V jiných případech ministerstva sportu mohou spolupracovat, vytvářet, implementovat a podporovat sportovní programy zaměřené na dosažení rozvojových cílů se svými protějšky na ministerstvech zodpovědných za vzdělání, zdravotnictví, mládež, ekonomický rozvoj a práci. Provinční, státní a lokální vlády mohou mít větší soudní pravomoc pro vzdělání a sport než má národní vláda. Tyto vlády mohou lépe ovlivnit zdroje a podporovat participaci v programech Sport pro rozvoj.¹⁸

f. **Ozbrojené síly a mezinárodní mise pro udržování míru** - využívají sport pro podporu přátelství a pro budování míru a bezpečnosti. Např. mise OSN v Kosovu organizovala multietnické basketbalové a fotbalové kempy nebo mise OSN v Súdánu podporovala dialog mezi rebely a vládou organizováním fotbalových zápasů a spravovala sportovní infrastrukturu v zemi.¹⁹

¹⁶ WARCHILD (2007), <http://www.warchild.org/>

¹⁷ Všechny osoby, instituce či organizace, které mají vliv na chod projektu nebo jsou jejím fungováním ovlivněny.

¹⁸ Introduction to Sport for Development and Peace (2008), http://www.righttoplay.com/site/DocServer/Final_Report_Chapter_1.pdf?docID=9881

¹⁹ United Nations Sport Bulletin (2006), http://www.un.org/sport2005/newsroom/bulletin/un_sport_bulletin_17_17_mar_06.pdf

g. **Nevládní neziskové organizace (NNO)** - realizují projekty, které demonstrují potenciál sportu pro rozvoj a mír, předávají zkušenosti a znalosti a angažují více členů občanské společnosti. Nevládní neziskové organizace byly mezi prvními, kdo uznal potenciál Sportu pro rozvoj a byl v popředí tohoto hnutí od jeho počátku. Sport používají jak mezinárodní NNO zaměřené na humanitární pomoc a rozvoj, tak i organizace, které využívají sport k realizaci lokálních rozvojových a mírových cílů. Některé z těchto organizací jsou primárně zaměřeny na Sport pro rozvoj, ale většina z nich považuje sport jako dodatečný a hodnotný nástroj pro jejich rozvojové snahy. V mnoha případech NNO fungují jako prostředník mezi vládou, lidmi a komunitami, kterým pomáhají, a poskytují významný kanál pro informace a zpětnou vazbu pro potřeby cílové skupiny. Také často slouží jako primární doručovatel iniciativ nabízených mimo školu a pracoviště. Mnoho lokálních a mezinárodních NNO jako je Right to Play (viz. Kapitola 6.2.3) hraje vedoucí roli v praktické integraci sportu a rozvoje na tomto poli.

h. **Soukromý sektor a sportovní průmysl** - přebírají aktivní roli při vytváření sociálních a environmentálních dopadů obchodních operací, podporují a investují aktivity spojené se Sportem pro rozvoj. Soukromý sektor přináší široké pásmo jedinečných zdrojů a schopností, odborných znalostí a vztahů k partnerství pro Sport pro rozvoj.

i. **Výzkumné instituce** - rozvíjejí monitorovací a evaluační metody a nástroje. Nejvýznamnější výzkumnou institucí je Výzkumné centrum pro mezinárodní rozvoj (IDRC), které spolupracuje s výzkumníky z rozvojového světa za účelem budování zdravější, spravedlivější a prosperující společnosti.²⁰

j. **Média** - přijímají vydavatelské strategie, které zajišťují pokrytí sociálních a politických aspektů sportu a především zvyšují povědomí o možnostech Sportu pro rozvoj.

5.6 Omezení a rizika spojená se sportem

Podstatné je si uvědomit, že ne všechny sportovní programy jsou vhodné pro veškeré rozvojové a mírové účely. Komerční sportovní programy, potencionálně pozitivní ekonomické zdroje, ne vždy napomáhají k sociálnímu rozvoji, protože jejich primárním cílem je zisk. Výkonnostní sportovní programy nejsou např. vhodné pro širší využití kvůli

²⁰ The International Development Research Centre (1970), http://www.idrc.ca/en/ev-1-201-1-DO_TOPIC.html

omezením pro zúčastnění (např. jen elitní sportovci). To však neznamená, že profesionální a výkonnostní sportovní události, federace, kluby a sportovci nemohou mít aktivní roli ve Sportu pro rozvoj. Ve skutečnosti měli a stále mají významnou roli jako vzory.

Nemoci společnosti se nacházejí ve sportovním prostředí stejně jako v ostatních sociálních oblastech. Následkem toho sport s sebou přináší specifická rizika. Tato rizika mohou mít negativní dopad na rozvojové a mírové snahy a proto musí být střeženy, aby mohlo dojít k naplnění pozitivního dopadu. Varování zahrnují nespravedlivé zneužívání talentu z rozvojových zemí pro komerční zisk, agrese a násilná rivalita mezi soupeři a jejich příznivci, a důraz na vítězství za každou cenu, což povzbuzuje neetické a nezdravé chování jako je doping a ostatní formy podvádění. Tato rizika podkopávají pozitivní význam sportu a poskytují dětem negativní vzory. Sportovní programy a události s těmito vlastnostmi nejsou vhodné pro účely Sportu pro rozvoj. Rizika mohou být minimalizována jednáním podle principů transparentnosti, zodpovědnosti a udržitelnosti, čímž se zachová integrita a pozitivní sociální význam zkušenosti se sportem.²¹

Jedna z kritik sportu pro rozvoj se týká také toho, že nedokáže efektivně dojít k dívkám. Je těžší přivést dívky k pohybové aktivitě než chlapce, i když dívkám není bráněno účastnit se sportovních programů, ale společnost v rozvojových zemích chápe sport jako mužskou záležitost. Důležité je naplánovat aktivity během školních prázdnin, kdy nemají tolik práce, a zaměřit se na sporty, které jsou pro ně atraktivní, což může nastartovat jejich účast.

²¹ Introduction to Sport for Development and Peace (2008),
http://www.righttoplay.com/site/DocServer/Final_Report_Chapter_1.pdf?docID=9881

6 Sport a rozvojové cíle tisíciletí

Sport přímo přispívá k dosažení MDGs. Jedná se o inovativní a účinný nástroj, který usiluje o dosažení stanovených cílů, které se týkají vzdělávání, rovnosti pohlaví, HIV / AIDS a snížení počtu vážných nemocí. Dobře navržené sportovní programy jsou také efektivním způsobem, jak významně přispět ke zdravotní péči, vzdělávání, rozvoji a míru. Sport je mocným médiem, prostřednictvím kterého lze mobilizovat společnost a sdělovat důležitá poselství.

6.1 Sport a ekonomický rozvoj

1. cíl: Odstranit extrémní chudobu a hlad

Mnoho lidí považuje sport za katalyzátor ekonomického rozvoje, který napomáhá odstraňovat extrémní chudobu a hlad. Globálně má sportovní odvětví hodnotu 36 miliard USD a předpokládá se růst o 3 až 5 procent za 1 rok. Ve sportovním odvětví je zahrnuta výroba a prodej sportovních potřeb, služby související se sportem, rozvoj infrastruktury a sportovní události, včetně dodatečných efektů sponzorů, diváků, prodejců a médií. Tyto prvky sportovní ekonomiky jsou vzájemně propojeny a těží z rozvoje sportu. Sport může být účinným podnětem pro ekonomický rozvoj, zejména na lokální úrovni. Každé z jednotlivých odvětví sportovní ekonomiky může vytvářet aktivity, pracovní místa a bohatství pro lidi trpící chudobou a hladem. Když jsou kombinovány dohromady do jedné strategie, je možné dosáhnout dalších hospodářských zisků. Místní ekonomický potenciál sportu se dále zvyšuje, když je podporován národními sportovními strategiemi. Cílem těchto strategií je podpora celoživotního aktivního způsobu života. Podporou sportu a sportovně-ekonomických aktivit je možné zahájit kruh, v němž jsou vytvářeny nové formy aktivit vyžadující další zboží a služby, vytvářející pracovní místa a přispívající k hospodářskému rozvoji. Velmi přínosné je poskytování finanční a technické pomoci, jako je trenérský výcvik nebo pomoc s technickými aspekty při výrobě sportovních potřeb. Zároveň by mělo navrhování a provádění sportovně založených strategií vést k podporování a usnadňování partnerství mezi místními zainteresovanými stranami, včetně vlády, agentur OSN, nevládních organizací, komunitních skupin, zaměstnavatelů a zaměstnanců. Tyto strategie by měly zaujmout integrovaný přístup, vzhledem k činnostem, které se týkají malých a středních podniků a měly by podporovat tvorbu pracovních míst, školení a rozvoj infrastruktury.

Program OSN pro lidská sídla pomáhal v Jonavě v Litvě při vytvoření rekreačních zón, které byly bezplatné, a mohli je využívat všichni. Cílem byla rovnost a sociální zapojení.

Rozvoj těchto zón zvýšil příležitosti k zaměstnání a zahrnul odborné školení a pracovní zkušenosti v oblasti životního prostředí.²²

6.1.1 Sport a budování infrastruktury

Sport je částečně spojen i s posilováním infrastruktury zemí. Tuto skutečnost potvrzuje práce sportovních federací jako je FIFA, jejíž programy rozvíjejí sportovní infrastrukturu zemí, které podporuje účast ve sportu, a také vytváří fyzickou infrastrukturu (telekomunikace, dopravní systémy). Například program organizace FIFA Football for Hope vede k rozvoji sportu a širší infrastruktury. Program Football for Hope, který začal v roce 1999 s ročním rozpočtem 83,3 miliónů dolarů, je dobrým příkladem programu *sport plus*, který se snaží snížit nerovnosti v infrastruktuře fotbalu a dovoluje jednotlivým členským asociacím chránit jejich autonomii před zásahy vlád.

Bylo také potvrzeno, že konání sportovních událostí v rozvojových zemích může přispět k posílení infrastruktury měst nebo regionu skrze budování cest a hotelů, které znamenají vytváření pracovních míst a jiných soukromých investic.²³ Konání sportovních událostí je významným příslibem, který bude schopen otevřít důležité úrovně veřejných a soukromých investic. Příkladem může být konference konaná jihoafrickou ambasádou v květnu 2006 v Londýně. Tato konference se týkala vytváření zahraničních investic, obchodních příležitostí a posilování infrastruktury fotbalového mistrovství světa v roce 2010. Stát, provinční vláda a soukromý sektor už přislíbily miliardy dolarů na zlepšení infrastruktury.²⁴ Je odhadováno, že Jihoafrická vláda přispěje kolem 2,5 miliardy dolarů, z toho je 1,5 miliardy určeno pro rozvoj stadiónů a zbytek je určen do veřejné dopravy a okolní infrastruktury.²⁵ Regionální vláda Gautengu přislíbila kolem 6,5 miliónu na přípravu infrastruktury pro mistrovství světa v okolí Johannesburgu.²⁶

. Ostatní infrastrukturální projekty jsou nyní v průběhu budování, aby vyhověly očekávanému přílivu turistů. V důsledku toho je role mistrovství světa jako katalyzátoru pro investice do cest, autobusů, železnic a veřejných zařízení, které města potřebují, prokazatelně

²² The International Platform on Sport & Development (2003), http://www.sportanddev.org/learnmore/sport_and_health/tackling_hiv_aids_and_other_communicable_diseases_through_sport/

²³ Levermore (2009)

²⁴ Mail and Guardian 2007 in Levermore (2009)

²⁵ Business Day 2007 in LEVERMORE (2009)

²⁶ Newmarch 2007 in Levermore (2009)

nejvýznamnější roli.²⁷ Navíc je tato událost označována jako událost, která zanechá trvalé dědictví africkému kontinentu.²⁸

V roce 2007 existovaly stejné naděje pro mistrovství světa v kriketu, které se konalo v Karibiku.²⁹ Naneštěstí turnaj vedl k finančním ztrátám, zanechání dluhů, krachu obchodu, obzvláště v cestování a turismu.³⁰ To svědčí o nutnosti dobrého a uváženého plánování a monitoringu možných budoucích důsledků.

6.1.2 Sport a socioekonomický rozvoj

Zastánci Sportu pro rozvoj vyzdvihují způsob, kterým sportovní události a projekty zvyšují vytváření kapacit, posilování empowermentu³¹, vytváření investic a stabilního politického prostředí, ve kterém mohou působit ekonomika a trh.

Existují dvě odlišné metody, které slouží k posilování a vytváření kapacit. První z nich a nejvíce využívány jsou programy vytvořené NNO, které využívají *sport plus* a *plus sport*. Příkladem mohou být aktivity organizace MYSA. MYSA se už dlouho zabývá aktivitami, které sahají od uklízení odpadků ve slumech až po rozvíjení schopností mladistvých. Football for Peace využívá fotbalu k učení dětí o budování spoluodpovědnosti a vedení v komunitě. Hlavním cílem je rozvíjení povědomí o rovnosti žen a mužů a sociální soudržnosti, obzvláště při začleňování dětí zpátky do jejich komunit. SCORE je organizace zaměřující se na rozvoj komunit, která trénuje dobrovolníky, jak využívat sport k usnadnění vytváření kapacit ve venkovských oblastech po celé jižní Africe. Katalánský fotbalový klub FC Barcelona zřídil nadaci, která dohlíží na domácí a mezinárodní rozvojové aktivity. Klub podporuje doporučení OSN, aby země s nejvyššími příjmy dávaly každý rok 0,7 % svého HDP na rozvojové aktivity. Specifické programy se soustřeďují na sociální integraci, vzdělání, zdraví a ochranu lidských práv.

Druhá metoda znamená využívání odborných znalostí některých společností. Tyto znalosti pomáhají organizovat a řídit sportovní události a trénovat lokální pracovní sílu. Jeden příklad této „přenosnosti“ je zjevný v Deloitte v JAR, kde propagují, že jejich zkušenost se sportovními událostmi jim pomohla rozvinout podnikání a zaměstnanost pro nezaměstnané

²⁷ Tamtéž jako 24

²⁸ Pillay 2007 in Levermore 2009

²⁹ Economist 2007 in Levermore 2009

³⁰ Barbados Free Press 2007 in Levermore 2009

³¹ Přístup, zaměřený na posílení schopností lidí v rozvojovém světě ovlivňovat vlastní budoucnost.

v černošských komunitách. Díky tomu se komunity staly důležitým zdrojem národní pracovní síly. Odhadují, že 50 000 lidí získá znalosti týkající se podnikání do roku 2010.³²

Proto existuje tvrzení, že ekonomický rozvoj spoléhá na tyto schopnosti, obzvláště na empowerment, pracovní schopnosti a podporu organizačních a administrativních nástrojů, které by byly užitečné pro podnikání. Sport hraje významnou roli při vytváření bezpečného ekonomického prostředí. Tato skutečnost je částečně vyjádřena širokými programy, které zajišťuje stát a mezinárodní finanční instituce jako je Mezinárodní měnový fond nebo Světová banka, někdy s pomocí sportovních federací. Příkladem jsou dokumenty na snižování chudoby a národní rozvojové strategie v Mozambiku, Zambii a Bělorusku, kde jsou oficiální dokumenty zaměřeny na využívání sportu vládní politikou, na stimulování vzdělání, upozornění na zdravotnické kampaně a posílení účasti ve sportu.³³

6.1.3 Sport a obchod

Mnoho nadnárodních korporací je spojeno se Sportem pro rozvoj (především jako finanční partneři). Není překvapivé, že moderní sport je tvořen ekonomikou, ve které nadnárodní korporace hrají velmi významnou roli.³⁴ Obchod probíhá efektivněji v prostředí míru a stability se zdravou a dobře vzdělanou pracovní silou.³⁵ Společnosti spojené s podporou sportu a sportovních událostí mohou posílit úroveň obchodu (vytváření přímých zahraničních investic), který zde probíhá. Obvyklejším způsobem je využívání sportu na iniciativy zaměřené na společnou sociální odpovědnost, která se soustředí na rozvoj. Některé tyto iniciativy se pokoušejí ovlivnit debatu o typech politického a ekonomického prostředí, které je důležité pro úspěch rozvoje.

Důležité je také podporovat státy se špatně fungující vládou z důvodu jeho potenciálu měnit politické a ekonomické prostředí v zemích a zlepšovat jejich vnímavost např. k neoliberalním představám rozvoje. Sport je užitečný nepolitický prostředek, který posiluje interakci mezi často nepřátelskými aktéry – obchod, NNO a občanská společnost a povzbuzuje ke spolupráci na iniciativách Sport pro rozvoj.³⁶

³² Levermore (2009)

³³ Mezinárodní měnový fond 2007 in Levermore (2009)

³⁴ Maguire 1999 in Levermore (2009)

³⁵ Aaron Beacom (2009)

³⁶ Heinemann 1993 in Levermore (2009)

6.2 Sport a vzdělání

2. cíl: Dosáhnout základního vzdělání pro všechny

Vzdělání je klíčem k dosažení všech rozvojových cílů tisíciletí. Sport má přirozené místo v oblasti vzdělávání. Ve školách je tělesná výchova klíčovou součástí kvalitního vzdělání a může být použita k podpoře vzdělávání mladistvých. Sport aktivně učí mladistvé o důležitosti určitých klíčových hodnot, jako je poctivost, fair play, respektování sebe i druhých a dodržování pravidel a ohledu na jejich význam. Poskytuje pro ně místo, kde se učí jak se vyrovnat s konkurencí, a to nejen jak prohrávat, ale i jak vyhrát..

Je nezbytně nutné, aby se sportovních programů mohli účastnit všichni lidé bez ohledu na pohlaví, národnost či schopnosti. Dovednosti a hodnoty získané prostřednictvím sportu jsou zvláště důležité pro dívky, vzhledem k tomu, že mají méně příležitostí než chlapci pro sociální interakce mimo domov. Pro rozvoj je hlavní zajištění rovného přístupu ke kvalitnímu vzdělání, které může být zajištěno i neformální formou, jako jsou sportovní programy. Dívky mají prostřednictvím sportu šanci být vedoucími a šanci zlepšit vlastní sebeúctu. Díky tomu, že se dívky začínají účastnit sportu, navazují nové mezilidské vztahy a získávají přístup k novým příležitostem, které jim umožní být více zapojeny do školy a komunitního života.. Sportovní týmy a ligy často poskytují dívkám prostor, kde mohou rozvíjet smysl pro kamarádství a sdílení času a hodnot s ostatními dívkami.

Vzdělání pro většinu uprchlíků je dobrovolné, vzhledem k tomu, že nejsou občany hostitelských zemí. Sportovní programy ve školách v uprchlických táborech poskytují další podnět k tomu dostat mladistvé do školy. Neoficiální důkazy UNHCR ukazují, že tělesná výchova a týmové sportovní programy často přitahují do školy dívky. Sportovní programy zvyšují návštěvnost a snižují asociální a neochotné chování, včetně násilí. Od roku 1997 UNHCR pracuje v bhútánském uprchlickém táboře v Nepálu a poskytuje strukturované sportovní a rekreační aktivity pro uprchlíky. Program usiluje o zlepšení vzdělávání v táborech a zároveň pomáhá léčit psychické následky války a útěku.³⁷

Tělesná výchova je základním prvkem kvality vzdělání a nedílnou součástí celoživotního učení. Zanedbávání tělesné výchovy snižuje kvalitu vzdělávání a negativně ovlivňuje budoucí dopady na veřejné zdraví a zdravotní rozpočty. Tělesná výchova je jediný předmět v osnovách, který se zaměřuje především na tělo. Přitom je dobré naučit mladé lidi, aby respektovali jak vlastní tělo, tak ostatní lidi a pomáhá jim odpovědět na mnohé otázky,

³⁷The International Platform on Sport & Development (2003), <http://www.sportanddev.org>

které souvisí s nebezpečím HIV / AIDS a jinými pohlavně přenosnými nemocemi a nebezpečím tabáku a drog.

Obecněji řečeno, výzkum ukazuje, že tělesná výchova ve školách nesnižuje známky v ostatních předmětech, ale spíše zlepšuje schopnost některých studentů učit se a udržet si informace.³⁸ Přes uznání pozitivního dopadu sportu na výchovu a vývoj dítěte, je tělesná výchova stále více ve vzdělávacím systému opomíjena. To zahrnuje snížení množství času přiděleného tělesné výchově, počet speciálně vyškoleného personálu, částky na školení pro učitele tělesné výchovy. Hlavním důvodem této marginalizace je, že tělesná výchova je často chápána jako neproduktivní a neintelektuální, a tudíž jako nedůležitá složka vzdělávání.

6.3 Sport a gender

3. cíl: Prosazovat rovnost pohlaví a dát více příležitostí ženám

Sport také napomáhá prosazovat rovnost pohlaví. Posiluje postavení žen ve společnosti a především jim nabízí více příležitostí. Pojem gender odkazuje na sociální rozdíly (v protikladu k biologickým rozdílům) mezi muži a ženami, které jsou kulturně a sociálně podmíněné a konstruované, tj. mohou se v čase měnit a různí se jak v rámci jedné kultury, tak mezi kulturami. Závaznost těchto rozdílů tedy není přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami.³⁹ Podle genderu se přiděluje sociální status, tedy odstupňovaný souhrn práv a povinností členů společnosti, a zároveň patří mezi nejvýraznější prvky tvořící identitu jednotlivce. Gender je strukturálním fenoménem, překračujícím individuální úroveň, zřejmým se ale stává zvláště v rovině každodenních interakcí.⁴⁰ „Gender“ se nesoustřeďuje výhradně na ženy, ale spíše na nerovnosti mezi muži a ženami, a neměl by být zaměňován s feminismem nebo ženskými studii. Analýzy genderových rozdílů dokazují, že ženy a dívky mají znevýhodněné a slabší postavení ve společenských, politických, ekonomických, právních a vzdělávacích záležitostech. To je důvod, proč existují tendence k diskusi o genderu a zásahům, které se zaměřují na nápravu těchto nerovnováh.⁴¹

³⁸ United Nations Inter-Agency Task Force on Sport for Development and Peace (2003), <http://www.un.org/themes/sport/reportE.pdf>

³⁹ Gender Sociologie (2000), http://www.genderonline.cz/download/Rocnik01_1_2000.pdf

⁴⁰ Genderová studia FSS MU (1999), <http://gender.fss.muni.cz/>.

⁴¹ The International Platform on Sport & Development (2003), <http://www.sportanddev.org/>

6.3.1 Úloha sportu při řešení otázky rovnosti žen a mužů

Sport je spojen s řadou předpokladů o práci a volném čase, které se liší u mužů a žen. Péči o nemocné a starší, výchovu dětí a práci v domácnosti stále provádějí převážně ženy a dívky. Obecně ale nejsou tyto aktivity ve světě sociálně a ekonomicky uznány jako "práce". "Produktivní" vykonávané činnosti mimo domov a uznané jako "práce" jsou zejména prováděné muži, a proto jim přinášejí právo na volný čas. Ženy a muži mají tendenci se zapojit do různých typů fyzické aktivity a jejich postoje ke sportu mohou být velmi rozdílné.

Rovnost žen a mužů je základním cílem rozvoje a patří k základním a všeobecně uznávaným občanským, kulturním, ekonomickým, politickým a sociálním právům. Kromě obecného nedostatku bezpečného a vhodného sportovního vybavení, nedostatku dovedností, zdrojů a technické podpory, mohou ženy čelit dalším omezením včetně nedostatku času a nedostatečných zařízení pro péči o děti. Ženy mohou být vystaveny fyzickému nebo verbálnímu sexuálnímu obtěžování. Na celém světě jsou ženy méně často vidět při účasti na sportovních aktivitách než muži. Problém je také, že ženy se málo podílejí na rozhodovacích procesech orgánů sportovních institucí. Zvýšení účasti žen by rozšířilo počet talentovaných administrátorů, trenérů a funkcionářů. Rozvojové projekty související se sportem by se staly více účinné při dosahování všech cílových skupin v rámci populace a komunit.⁴²

V posledních letech došlo k významnému posunu od zasazování se o genderovou spravedlnost ve sportu k používání sportu pro genderovou rovnost a osobní rozvoj. Výzkumy ukázaly, že sportovkyně se méně vystavují rizikovému sexuálnímu chování. Ukázalo se také, že mají méně sexuálních partnerů a více využívají antikoncepci než jejich kolegyně, které se sportu neúčastní.⁴³ Výzkum u mladých žen v Jihoafrické republice uvádí, že u sportovkyní bylo více pravděpodobné, že budou mít méně dětí než u nesportujících žen ze stejného regionu. Důkazy z řad mladých žen v zemích s vyšším příjmem ukazují, že u sportovkyní je méně pravděpodobná konzumace drog (jako je kokain, marihuana, atd.) než u nesportujících žen.

Sport může umožnit ženám a dívkám přístup do veřejných prostor, kde mohou společně získávat a rozvíjet nové dovednosti, získat podporu od ostatních a mít svobodu projevu a pohybu. Může také podpořit vzdělávání, komunikační a vyjednávací dovednosti a vedení, z nichž všechny jsou důležité pro empowerment žen.⁴⁴ Některé výzkumy pomocí

⁴² Swiss Agency for Development and Cooperation (2006), http://www.bridge.ids.ac.uk/docs/sport_englisch.pdf

⁴³ The International Platform on Sport & Development. (2003), http://www.sportanddev.org/learnmore/sport_and_gender/the_role_of_sport_in_addressing_gender_issues/

⁴⁴ The International Platform on Sport & Development. (2003), http://www.sportanddev.org/learnmore/sport_and_gender/the_role_of_sport_in_addressing_gender_issues/

naznačují, že dívky a ženy, které se účastní sportu a tělesné aktivity v rozvinutých i rozvojových zemích prokazují vyšší sebeúctu, stejně jako zlepšení vnímání sebe samotných a sebejistoty. Tyto pokroky jsou spojeny se zvýšenými pocity úspěchu, vnímáním lepšího fyzického vzhledu a závazky k dalšímu cvičení. Existuje také velké množství přesvědčivých důkazů z rozvinutých i rozvojových zemí odrážející vztah mezi sportovní účastí, sociální integrací a sociálním začleněním žen a dívek. Když dívky v rozvojových zemích dosáhnou puberty, přístup k bezpečným prostorům se stává stále více omezený a uzavřený. Důkazy ze sportovních programů ukazují, že sportovní aktivity mohou umožnit ženám a dívkám přístup k bezpečnému sociálnímu prostoru, v němž mají kontrolu a vlastnické právo. Důkazy z JAR po období apartheidu ukazují, že mladé ženy z různých prostředí mohly využívat fotbal jako místo, kde se společně setkávaly, navzájem si radily a rozvíjely přátelství. Podobné nálezy z Nigérie naznačují, že sport hraje klíčovou roli při posilování sociální soudržnosti a při podpoře sociální interakce mezi mladými ženami a dívkami.⁴⁵

Genderové normy poukazují na odpovědnosti a výsady přidělené mužům a ženám. Přestože účast žen a dívek ve sportu je stále z velké části nevyvážená oproti účasti mužů a chlapců, většina výzkumníků se shoduje, že konzistentní a pokračující účast žen a dívek ve sportu má značný vliv na dosažení rovného postavení žen a mužů. Výzkum provedený na programu organizace MYSA ukázal, chlapci přijali pozitivní a podpůrný postoj k jejich ženským protějškům, které se programu účastnily. Chlapci si byli vědomi genderových rolí a norem.

Důkazy z rozvojových zemí dále ukazují, že některé sportovní programy poskytují ženám a dívkám možnosti pro rozvíjení jejich vůdcovské schopnosti. Program the Moving the Goalposts Kilifi v Keni poskytuje účastníkům příležitosti soutěžit a trénovat, ale i se přímo podílet na rozvoji organizace a dohlížet na správu věcí veřejných. Fotbalový program MYSA také poskytuje možnosti pro rozvoj odborných dovedností v koučování, soudcování, trénování a organizaci ligy, stejně jako přístup k informacím o zdraví a vzdělání. Program Švýcarské agentury pro rozvoj a spolupráci (SDC) „Sport pour la Paix“ (Sport pro mír) byl zahájen v říjnu 2003. Od té doby se 1600 mladých lidí podílelo na tomto programu. Program je chápán jako součást procesu usmíření po letech náboženských a etnických konfliktů. Sdružuje mladé lidi s nízkým nebo žádným formálním vzděláním z různých etnických, politických a náboženských skupin. Jednu třetinu tvoří dívky, které se účastní pravidelných školení 2x nebo 3x týdně. Kromě toho musí mít dívky také zastoupení mezi lídry, kteří poskytují

⁴⁵ Tamtéž jako 44

podporu pro ostatní členy ve skupině a prezident "ženského parlamentu" (mírové hnutí 3000 žen Pobřeží Slonoviny) podporuje změny vedoucí k většímu zaměření na gender.⁴⁶

6.4 Sport a zdraví

4. cíl: Snížení dětské úmrtnosti

5. cíl: Zlepšení zdraví matek

Sport a fyzická aktivita mají zásadní význam pro zlepšení zdraví a pohody, nejen u mladých lidí, ale i u matek. Vhodné formy sportu a fyzické aktivity mohou hrát významnou roli při prevenci a léčení mnoha nepřenositelných nemocí. Důkazy ukazují, že pravidelná fyzická aktivita přináší lidem fyzické, sociální a duševní zdravotní výhody. Aktivní účast rovněž doplňuje strategie pro zlepšení stravy, odrazování od užívání tabáku, alkoholu a drog. V důsledku toho je fyzická aktivita účinným způsobem prevence nemocí u jednotlivce a národů, a je i efektivním způsobem pro zlepšení veřejného zdraví. V roce 2003, WHO rozšířila iniciativu "*Pohybem ke zdraví*" s cílem propagovat účast na tělesné činnosti ve všech členských státech jako součást integrovaného přístupu k prevenci nepřenositelných nemocí, propagace zdraví a společensko-hospodářského vývoje. Tato iniciativa nutí členské státy k tomu, aby slavily každý rok den "*Pohybem ke zdraví*", podporovali tělesnou činnost a rozvíjeli globální a národní strategie pro dietu, tělesnou činnost a zdraví.⁴⁷

Nezdravá strava, kouření a tělesná nečinnost jsou dominantní faktory způsobující chronická onemocnění, jako jsou kardiovaskulární choroby nebo rakovina. Fyzická nečinnost způsobuje přímo asi 1,9 miliónu úmrtí na celém světě, a zároveň nepřímě přispívá k onemocněním a úmrtím v důsledku vysokého krevního tlaku, vysokého cholesterolu a obezity. Více než 60 procent dospělých na celém světě se neúčastní dostatečně fyzické aktivity, převážně kvůli změně v životním stylu, jako je nečinnost v práci nebo využívání "pasivního" druhu dopravy. Největší tendenci být fyzicky neaktivní mají ženy, starší lidé, zdravotně postižení a lidé z nižších sociálně-ekonomických skupin.

Současný výzkum naznačuje, že pravidelná fyzická aktivita může snížit nebo zpomalit nástup osteopenie a osteoporózy u žen a pomáhá předcházet zlomeninám kyčle. Pravidelná fyzická aktivita spolu se stravou bohatou na vápník může vést ke zvýšení hustoty kostních minerálů, a snižuje riziko vzniku poruch kosti a zlomenin u starších žen. Existují přesvědčivé důkazy o tom, že pravidelné cvičení může hrát důležitou roli při kontrole hladiny tuku a při

⁴⁶ United Nations Inter-Agency Task Force on Sport for Development and Peace (2003), <http://www.un.org/themes/sport/reportE.pdf>

⁴⁷ Tamtéž 46

snižování rizik rakoviny prsu a plic.

Fyzická aktivita mladistvých přispívá ke zdravým kostem, k výkonnému srdci a plicím a zlepšuje jejich motorické schopnosti. Fyzická aktivita u starších lidí zlepšuje poznávací schopnosti a pomáhá udržovat kvalitu života a nezávislosti.

Lékařské důkazy ukazují, že fyzická aktivita, jako součást celkového zdravého životního stylu, je nejvíce efektivním a udržitelným způsobem pro zabránění růstu nepřenositelných nemocí. Zlepšování veřejného zdraví prostřednictvím zvýšení příležitostí k účasti ve sportu nabízí velké ekonomické výhody, zejména v rozvojových zemích. Mezi tyto výhody patří snížení nákladů na zdravotní péči. Tyto ušetřené náklady potom mohou sloužit k zajištění dostatečné zdravotní péče dětí. Zlepšení veřejného zdraví a omezování nákladů na zdravotní péči poskytuje významné ekonomické přínosy prostřednictvím zvýšení produktivity.⁴⁸

6.5 Sport a HIV/AIDS

6. cíl: Zamezit šíření HIV/AIDS, malárie a tuberkulózy

Pandemie HIV/AIDS je jedno z největších nebezpečí ohrožující lidský život, důstojnost a lidská práva. V současné době OSN odhaduje, že 42 miliónů lidí žije s touto nemocí; z toho 90 % žije v rozvojových zemích, 75 % žije v sub-saharské Africe a odhaduje, že 14 miliónů dětí ztratilo alespoň jednoho z rodičů kvůli HIV/AIDS. Tato pandemie nemá vliv jen na zdraví obyvatel, ale také má nesporný vliv na ekonomický rozvoj a bezpečnost. V důsledku toho se musí mobilizovat všechny aspekty občanské společnosti, včetně sportu, v boji proti HIV/AIDS. Poslední zprávy OSN naznačují, že oblast rozšíření se neustále posunuje. Zatímco ve východní a jižní Africe trápení s pandemií pokračuje, ve východní Evropě, Číně, Indii a Indonésii zaznamenali vysoký a znepokojující nárůst výskytu této nemoci. Z tohoto důvodu je příhodné, aby sport byl využíván ke zvýšení povědomí o HIV/AIDS. Sport je jedním z mnoha prostředků, které mohou dosáhnout změny ve vnímání a postojích a mohou potlačit rozšiřování této nemoci. Podle Thomase Sithole (ředitel pro mezinárodní spolupráci a rozvoj Mezinárodního olympijského výboru) původ této obrovské pandemie HIV/AIDS vychází z nejhlubší chudoby.⁴⁹

⁴⁸ United Nations Inter-Agency Task Force on Sport for Development and Peace (2003), <http://www.un.org/themes/sport/reportE.pdf>

⁴⁹ Tamtéž jako 48

6.5.1 Dopad sportu na HIV/AIDS

Sport může být účinným prostředkem, který pomáhá zmírnit rozšíření a účinek HIV/AIDS. Podle OSN existují 4 pilíře potřebné pro efektivní plánování v boji proti HIV/AIDS. Patří mezi ně znalosti, životní zkušenosti, poskytnutí bezpečného a podpůrného prostředí a přístup ke službám.

A) Znalosti

Trenéři a organizátoři sportovních programů by měly do svých programů začleňovat aktivity na prevenci HIV/AIDS, protože mladí lidé provozující sport mají se svými trenéry speciální vztahy založené na důvěře na rozdíl od jiných vztahů s dospělými. Trenéři proto mohou lépe probírat citlivé otázky, obzvláště sex, potřebné k efektivnímu vzdělání o prevenci HIV/AIDS.

B) Životní zkušenosti

Dobře navržené sportovní programy naučí lidi základní životní dovednosti potřebné k ochraně a prevenci, dále také zvýší efektivnost začlenění sportu do těchto programů. Když se dospívající dívky účastní sportovních aktivit, tak rozvíjejí smysl pro vlastnictví a respekt k vlastnímu tělu, což je povzbuzuje k odložení sexuální aktivity.

C) Bezpečné a podpůrné prostředí

Jestliže má sport přátelskou, sociální a zábavnou povahu, tak může být hřiště přetvořeno v bezpečné prostředí potřebné k efektivním programům a aktivitám na podporu prevence před HIV/AIDS. Sport a fyzická aktivita už ukázaly, že mohou hrát efektivní roli v boji proti HIV/AIDS díky poskytování preventivního vzdělávání. Existují už také důkazy naznačující, že sport může pomoci zpomalit tuto nemoc u jedinců, kteří jsou HIV pozitivní. Většina prevenčních programů se soustřeďuje na aktivity využívající sport a hry, aby se zvýšilo povědomí o HIV/AIDS. Žádný z těchto programů neposkytuje přímou léčbu, ale spíše se soustřeďuje na využití sportu jako metody k mobilizaci mladých lidí, žen a dalších ohrožených cílových skupin při podpoře péče o zdraví, prevenci a vzdělání.⁵⁰ Sportovní prostředí poskytuje také bezpečné místo, kde se může diskutovat otevřeně o této nemoci, o jejím přenosu a vymýcení stigmatu a diskriminace. Tato skutečnost je především důležitá v

⁵⁰ The International Platform on Sport & Development (2003), http://www.sportanddev.org/learnmore/sport_and_health/tackling_hiv_aids_and_other_communicable_diseases_through_sport/

efektivní péči a pomoci sirotkům a zranitelným dětem, protože sport neposkytuje vytváření jen vazeb s ostatními, ale také prostor pro sebevyjádření a šanci si zahrát.

D) Přístup ke službám

Sport zlepšuje znalosti, životní zkušenosti a vytváří bezpečné prostředí, protože je ideálním místem, kde mají mladí lidé přístup ke službám. Spolupráce se sportovními organizacemi může proniknout do existujících sítí klubů, dobrovolníků a komunikačních kanálů a poskytnout prostředek k rychlému angažování většího množství lidí. Efektivnost sportu v komunikaci a sociální mobilizaci ho dělá vysoce efektivním nástrojem pro zvýšení veřejného povědomí o HIV/AIDS. Sportovní ligy a zápasy sdružují komunity a poskytují ideální místo pro veřejné informační kampaně o prevenci a ochraně. Sport je také silným prostředkem pro řešení nedorozumění týkajících se HIV/AIDS. Informace o HIV/AIDS nemají především dospívající lidé. Z tohoto důvodu je závazné objevit nové a inovativní způsoby, jak doručit informace o prevenci právě těmto lidem.

6.5.2 Dopad HIV/AIDS na sport

Dopad HIV/AIDS na svět sportu je a bude dramatický, obzvláště v zemích s velkým výskytem této nemoci. Infekce HIV je koncentrovaná mezi mladými a pracujícími lidmi, stejné skupiny, které jsou nejvíce spojeny se sportem. Sportovní organizace v zemích s vysokým výskytem HIV/AIDS jsou stále více konfrontovány s faktem, že atleti, trenéři a zaměstnanci onemocní a umírají. Kvůli tomuto onemocnění více lidí navštěvuje pohřby a stará se o nakažené rodinné příslušníky. Tento fakt způsobuje rozrušování sportovních institucí a vzniká organizační kolaps. Obzvláště zranitelné jsou NNO, které se spoléhají na lidi s odbornými schopnostmi a dobrovolníky, kteří mohou být jen těžce nahraditelní.

Organizace, které jsou konfrontovány s touto skutečností, potřebují naplánovat jejich reakci. Měly by přijít s inovativním myšlením v náboru nových členů, zaměstnanců, trenérů a dobrovolníků. Avšak nesmí být opomíjena práce se současnými pracovníky, jak předcházet rozšiřování nemoci a zmírnit dopad na ty, kteří jsou infikovaní nebo osobně ovlivněni. Lidé, kteří jsou HIV pozitivní, musí cítit, že jejich sportovní organizace je bezpečným *útočištěm*.⁵¹

⁵¹ United Nations Inter-Agency Task Force on Sport for Development and Peace (2003), <http://www.un.org/themes/sport/reportE.pdf>

Sport se nesoustřeďuje jen na epidemiologické aspekty, ale také na sociální dopady HIV/AIDS na jednotlivce a komunity. Snaží se podporovat sociální integraci HIV pozitivních lidí do komunity prostřednictvím sportu a fyzické aktivity.

6.6 Sport a životní prostředí

7. cíl: Zajistit trvalou udržitelnost pro životní prostředí

Vztah mezi sportem a životním prostředím zahrnuje, jak dopad sportu na životní prostředí, tak i vliv životního prostředí na sport. Všechny sportovní aktivity, akce a zařízení mají dopad na životní prostředí. I když sport není obecně hlavní příčinou znečištění, jeho narůstající dopad je významný a může zahrnovat pesticidy, erozi, produkování odpadů a ztrátu přirozeného prostředí. V důsledku toho by se měly minimalizovat negativní dopady na životní prostředí. Pro sport je také důležité, aby usiloval o environmentálně udržitelný způsob rozvoje, vzhledem k tomu, že zhoršení podmínek životního prostředí zhoršuje zdraví, blahobyt a životní úroveň jednotlivce a komunity, stejně jako jejich úroveň fyzické aktivity. Faktory, jako například škodliviny ve vodě, vzduchu a v půdě a ultrafialové záření mají negativní vliv na lidi a jejich ochotu účastnit se sportu. Sport vyžaduje vhodná a bezpečná místa, jako jsou konkrétní zařízení nebo parky a otevřené prostory. Zvýšení účasti proto vyžaduje vytvoření čistého, vhodného a udržitelného prostředí. Základní vztah mezi čistým životním prostředím a účastí ve sportu je součástí toho, co dělá sport mocným nástrojem pro předávání zpráv a pro podporu iniciativ v oblasti životního prostředí. Příkladem může být fotbalový klub MYSA, který přiděluje body svým týmům na základě vítězství, porážek, remíz a také odvozu odpadků, což vede k čistějšímu prostředí.⁵²

6.7 Sport a partnerství

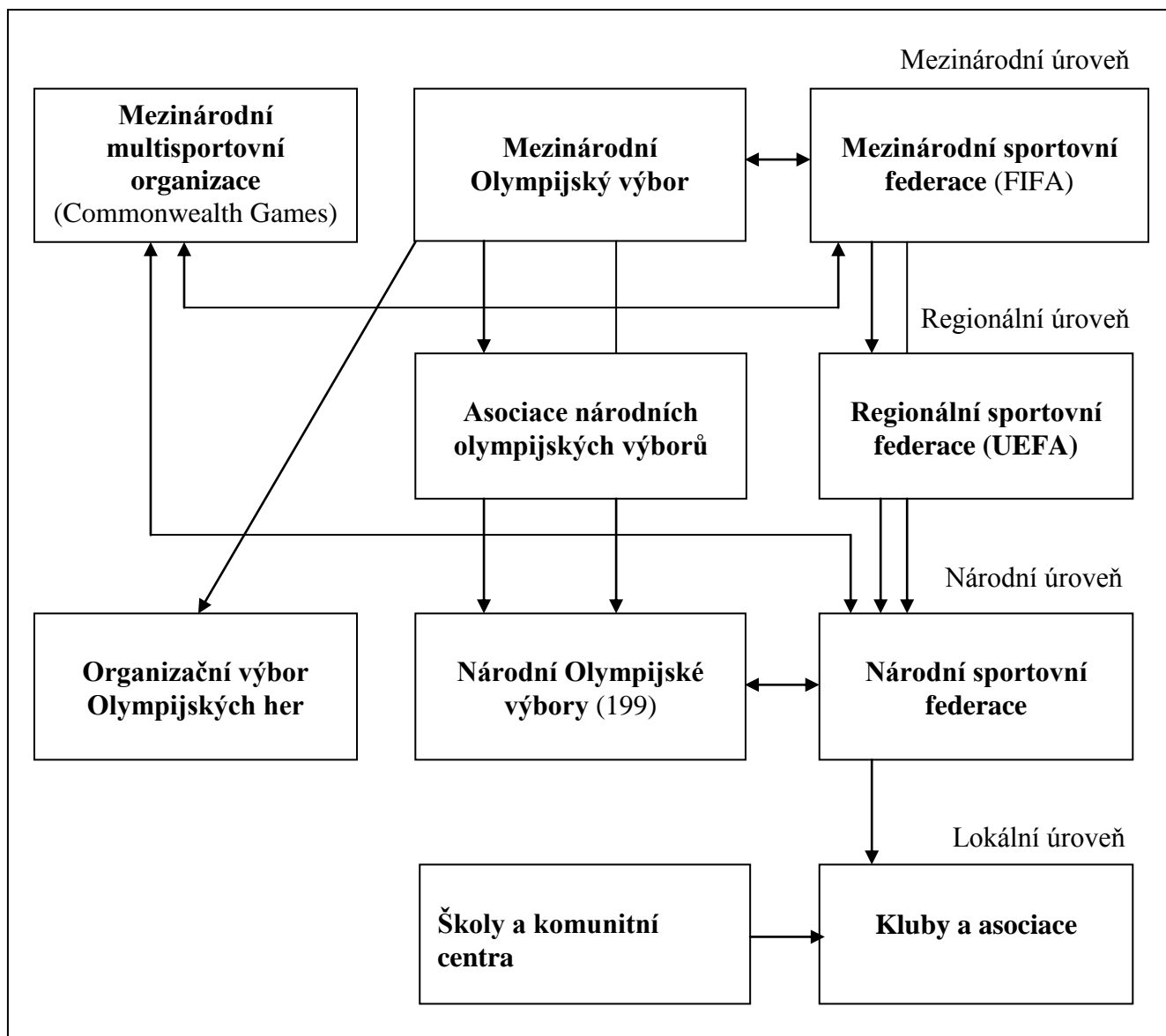
8. cíl: Posilování světového partnerství pro rozvoj

Partnerství se týká osmý rozvojový cíl, který vyzývá k vytvoření globálního partnerství pro rozvoj zapojením celé společnosti a efektivnějším plněním globálních rozvojových problémů. Sportovní sektor poskytuje příležitost pro založení takovýchto nových partnerství pro rozvoj. Sport může být velmi efektivním pro budování partnerství, jestliže

⁵² The International Platform on Sport & Development (2003),
http://www.sportanddev.org/learnmore/sport_and_health/tackling_hiv_aids_and_other_communicable_diseases_through_sport/

jednotliví aktéři ve světě sportu, z veřejného i soukromého sektoru, začnou spolupracovat mezi sebou na všech úrovních (viz obr. 1).

Obr. 1: Institucionální uspořádání sportu ve světě

Zdroj: Report Sport for development: Towards Achieving the Millennium Development Goals, přeloženo Lukášem Poltorákem pro účely bakalářské práce

Sportovní sektor poskytuje také významnou příležitost pro vytvoření těchto nových partnerství pro rozvoj. Využívání programů Sport pro rozvoj a využití sportu ze strany OSN by proto mělo být založeno na strategickém partnerství s řadou zúčastněných stran zapojených do sportu, koordinovaných prostřednictvím společného systému. Mnoho stávajících programů Sport pro rozvoj je založeno na inovačním partnerství mezi subjekty,

včetně sportovních organizací, vládních orgánů, dobrovolníků a nevládních organizací se zvláštními odbornými znalostmi v realizaci těchto programů. V mnoha zemích, včetně Mozambiku a Nikaragui, byly zřízeny ILO, italskou vládou a řadou agentur OSN programy Universitas, které vytvořily mezinárodní síť universit. Tyto programy pomáhají s výcvikem a řízením sportu a aktivně řeší problémy se sdílením znalostí a s tréninkem mládeže.

Partnerství poskytuje strategický přístup k mobilizaci zdrojů. Jedná se o efektivní způsob, jak financovat rozvojové iniciativy zaměřené na konkrétní problémy a jsou užitečnými nástroji pro vládní iniciativy. Způsoby, jak mobilizovat zdroje, zahrnují začleňování sportovních organizací a sportovců do vládních iniciativ nebo vytváření partnerství se soukromým sektorem. Na Kubě je 41000 pracovníků, kteří mají vysokoškolské technické vzdělání a jsou sportovními specialisty. Tito lidé jsou cenným zdrojem pro budování partnerství a mohou vedle zdravotníků pracovat na řešení zdravotních a sociálních problémů prostřednictvím sportu.⁵³

⁵³ United Nations Inter-Agency Task Force on Sport for Development and Peace (2003), <http://www.un.org/themes/sport/reportE.pdf>

7 Mezinárodní a regionální organizace využívající Sport pro rozvoj

V této kapitole se budu věnovat především OSN a organizaci MYSA, protože je v této oblasti nejvýznamnějším aktérem, který má se Sportem pro rozvoj dlouholeté zkušenosti.

7.1 Mezinárodní organizace

7.1.1 OSN

Organizace spojených národů už po mnoho let uznává význam sportu pro společnost. Orgány OSN zahrnují sportovce a významné sportovní akce do kampaní na podporu imunizace proti dětským nemocem a jiných opatření na ochranu veřejného zdraví, na podporu boje proti rasismu, apartheidu a lidských práv. Právo na hru a na účast ve sportu bylo i začleněno do dokumentů OSN, jako je Úmluva o právech dítěte a Úmluva o odstranění diskriminace žen.

Od roku 1993 Valné shromáždění přijalo řadu rezolucí podporujících olympijské příměří a rozvoj vztahů s MOV (Mezinárodní olympijský výbor). MOV a národní olympijské výbory uzavřely dohody o spolupráci s řadou programů a fondů OSN, včetně UNICEF, UNHCR, UNDP a UNEP, které přináší sport pro uprchlíky a lidi zasažené konfliktem, a na boj proti sociálnímu vyloučení a zhoršování životního prostředí.

Ostatní sportovní organizace také poskytly podporu úsilí OSN v této oblasti. Mezinárodní volejbalová federace podporuje programy pro uprchlíky a FIFA zřídila pracovní vztahy s WHO a UNICEF na kampaně proti dětské obrně a právech dítěte. V USA Národní basketbalová asociace podporuje OSN kampaně proti zneužívání drog.

OSN přináší sport na pomoc v boji proti HIV/AIDS a na ochranu životního prostředí. Nezávislé specializované agentury širšího systému OSN, jako je ILO, UNESCO a Světová zdravotnická organizace se také zaměřily na využívání sportu. Od roku 1984 se WHO angažuje ve sportovním světě podporováním zdravého životního stylu, přínosů pravidelné fyzické aktivity a boje proti kouření. ILO, jako součást své činnosti s cílem zajistit důstojné pracovní podmínky, spolupracuje s dalšími orgány OSN prostřednictvím řady partnerství v oblasti sportu, která jsou ústředním prvkem pro podporu sociálního a hospodářského rozvoje.⁵⁴

⁵⁴ United Nations (2009), <http://www.un.org/themes/sport/index.htm>

7.1.2 UNICEF

UNICEF využívá sportovní akce a hry pro vzdělávání rodin o zdravotních problémech, včetně nutnosti očkování a prevence HIV/AIDS. UNICEF podporuje programy, které využívají sport pro děti a dospívající, kteří jsou často vyloučeni a diskriminováni, včetně sirotků, dětí s postižením, bývalé dětské vojáky, uprchlíky a vysídlené děti, sexuálně zneužívané děti a děti z domorodých komunit. Od července roku 2002 UNICEF mobilizuje vlády, aby rozvíjely komplexní strategie, které zajistí právo každého dítěte na hru, jak je požadováno v Úmluvě o právech dítěte. To znamená podporování vlád k mobilizování zdrojů k budování nových hřišť a stadiónů a rozvoj sportovních programů, které pomáhají dětem postiženým válkou, chudobou nebo epidemií.⁵⁵

7.1.2.1 RWANDA - Sport pro mír

Hlavním cílem tohoto sportovního programu UNICEF ve Rwandě je přispět k integraci sirotků do společnosti prostřednictvím zapojení do sportovních aktivit s ostatními dětmi. Důraz je kladen na to, aby se účastnili těchto činností, a aby prostřednictvím této účasti byli přijati společností. Cílem projektu je zlepšení fyzického a psycho-sociálního vývoje podílejících se dětí. Cílem je také rozšířit a podpořit stávající iniciativy ve Rwandě, které se snaží začlenit sportovní aktivity do škol a programů pro dětská práva. Zejména je projekt zaměřen na podporu stávajícího programu UNICEF s Ministerstvem školství ve Rwandě, který má posilovat začlenění sportu do školních osnov. Tento program se zaměřuje na využití sportu jako nástroje na podporu jednoty mezi žáky a tím pomáhá Rwandě zotavit se z genocidy. Projekt byl zahájen v lednu 2005, ve dvou provinciích Gisenyi a Kigali Ngali s počátečním financováním 200.000 dolarů od Swatch ve spolupráci s MOV. Implementaci programu vede UNICEF Rwanda společně s Ministerstvem sportu ve Rwandě, které poskytuje celkovou koordinaci s partnery, mezi něž patří rwandský národní olympijský výbor a nevládní organizace Right to Play.⁵⁶

⁵⁵ UNICEF (2009), <http://www.unicef.org/sports/index.html>

⁵⁶ Tamtéž jako 55

7.1.3 FIFA

FIFA má dlouhou humanitární tradici a podporovala sociální a rozvojové iniciativy po celá desetiletí. Ale v roce 2005, po rozhodnutí kongresu FIFA přidat nový pilíř k "vybudování lepší budoucnosti", přijala svou společenskou odpovědnost ještě vážněji.

FIFA přikládá vážný význam hlavně hnutí Football for Hope. Hnací silou sociálního zapojení je fotbal, a to je důvod, proč hnutí Football for Hope má strategický význam pro FIFA.⁵⁷ Cílem hnutí je vytvořit kvalitní rozvojové programy pro udržitelný sociální a lidský rozvoj se zaměřením na fotbal, jako hlavní nástroj v oblasti podpory zdraví, budování míru, práv dětí a vzdělávání, anti-diskriminace, sociální integrace a životního prostředí. Programy jsou zaměřeny na děti a mladé lidi a využívají fotbal pro podporu účasti a dialogu. Hnutí má za cíl plně využít sílu fotbalu ve společnosti s cílem přispět k dosažení MDGs. V roce 2004 se fotbal stal hybnou silou oficiální kampaně OSN na dosažení MDGs. Svět profesionálního fotbalu a fanoušků po celém světě věnuje malé částky za každý gól, který padne v kvalifikaci na Světový šampionát FIFA. Příjmy z kampaně umožní vybudovat nejméně 20 středisek v Africe se sportovním, zdravotním a vzdělávacím zařízením.

7.2 Regionální organizace a programy

7.2.1 MYSA

MYSA je organizace pro mládež spojující sport s ekologickým úklidem, prevencí HIV/AIDS a jinými veřejnými službami zahrnujícími přibližně dvacet tisíc mladých lidí. Začala v roce 1987 jako malý soběstačný projekt organizující sporty a ekologický úklid ve slumu Mathare v Nairobi. Slum Mathare je označován jako nejstarší a nejhorší slum v Africe. Mathare leží 5 km od hlavního města Nairobi v Keni. Mnoho lidí se bojí navštívit tento slum, protože je zde vysoká kriminalita. Počet zaměstnaných a lidí žijících se drobným podnikáním je velmi nízký. Většina z těch, kteří jsou zaměstnáni, pracují jako hlídači, poslové a dělníci ve stavebnictví. Ti, kteří se živí drobným podnikáním, prodávají zeleninu, uzené ryby, uhlí nebo obchodují s oblečením ze second-handu. Tato oblast je velmi hustě osídlená (1300 lidí/1ha) s téměř 26 000 lidmi, kteří žijí ve velmi malém prostoru o velikosti 17 ha. Služby jako dodávka vody, likvidace pevných a kapalných odpadů, povrchové odvodnění a přístup k cestám

⁵⁷ FIFA (2009), <http://www.fifa.com/aboutfifa/worldwideprograms/index.html>

neexistují nebo jsou na hygienicky nepřijatelné úrovni. V Mathare chybí zdravotnická centra, školky a školy.⁵⁸

MYSA se postupně rozrostla z malé skupiny mládeže na mezinárodně renomovanou mládežnickou organizaci podporující Sport pro rozvoj. Do roku 1988 se do této skupiny přidalo 120 nových týmů, což vedlo ke vzniku první keňské fotbalové ligy pro děti mladší 12 let, díky které se počet projektů zaměřených na úklid slumu zvýšil. Do roku 1996 se zúčastnilo programu MYSA asi 5000 chlapců a dívek z 50 vesnic slumu a sídlišť.

Realizace projektů je založena na účtě k ostatním a sociální odpovědnosti. Participační styl řízení, který využívá, je transparentní, prosazuje demokratické principy a rozvíjí odpovědnost. Tato organizace má za cíl:

1. vytváření příležitostí pro mladé lidi rozvíjet se fyzicky i osobně a zároveň se zapojit do rozvoje obce
2. podporování dovedností pro život a umožnění mladým lidem podílet se na činnostech, které se jich dotýkají
3. posilování občanství a podporování odpovědnosti v oblasti životního prostředí
4. podnícení žen k účasti ve sportu a poskytování sportovních možností a příležitostí pro dívky, což podporuje zdravou rovnováhu pohlaví v rámci organizace

MYSA je složena především z mladých lidí, kteří působí jako dobrovolní trenéři, rozhodčí a organizátoři. Organizaci řídí místní výbory pro trenéry a kapitány. Předsedové jednotlivých místních výborů tvoří sportovní Rady, které jsou zodpovědné za všechny MYSA sportovní programy. Rada pro sociální činnost se skládá z místní komunity a mládeže, která organizuje projekty na úklid slumu. Obě rady volí několik členů výkonné rady, která je odpovědná za celkové řízení a rozpočet MYSA, což je hlavním důvodem úspěchu. Průměrný věk volených úředníků, dobrovolných pořadatelů a trenérů je 16 let. Každý rok ti nejlepší podle věku a pohlaví v 16 oblastech slumu obdrží ocenění, které zahrnuje vzdělávací stipendium, které slouží na podporu školného. V roce 2004 toto ocenění obdrželo 400 dětí.

Základním organizačním principem v MYSA je "Děláš něco, MYSA dělá něco, neděláš nic, MYSA nedělá nic." Díky oceněním jsou mladí lídři motivováni, aby se zapojili do budování komunity, a ti nejlepší mohou získat školné. Oba profesionální týmy, jak

⁵⁸ C. M KUSIENYA (2004), <http://web.wits.ac.za/NR/rdonlyres/2352A9D9-BB85-4204-9C38-EF71A67CC755/0/CassiusKusienya.pdf>

seniorský tak i juniorský Mathare United, vykonávají každý měsíc minimálně 60 hodin komunitní služby a staly se tak dobrými vzory a hrdiny mládeže ve slumu Mathare. Ostatní projekty zahrnují např. program fotografování, jehož prostřednictvím mládež získává fotografické dovednosti nebo program pro děti v ohrožení, který pomáhá žít mladistvé v nápravném zařízení Kabete. Dále existuje program proti dětské práci, dramatický kroužek, loutkářství, hudební a taneční projekty, díky kterým děti získávají životní dovednosti prostřednictvím zábavy.⁵⁹

7.2.1.1 Peacekeeping prostřednictvím sportu

V roce 1999 došlo k vážnému etnickému a náboženskému napětí a konfliktům v uprchlickém táboře Kakuma v severozápadní Keni, které vedlo ke zraněním a úmrtím více než 60 000 uprchlíků z osmi sousedních zemí. Ve spolupráci s UNHCR, Světovou luteránskou federací a holandskou agenturou pro rozvojovou pomoc, byli přemístěni někteří mladí lídři z MYSA do tábora a začali s projektem kombinujícím sport mládeže a komunitní rozvoj sportovních aktivit. Do poloviny roku 2000 bylo do projektu zapojeno více než 9000 mladých lidí, což vedlo k dramatickému snížení napětí, konfliktů a závažných incidentů. Hlavním cílem bylo vyškolení uprchlíků ke spuštění programů v táboře, aby byl obnoven mír v jejich vlastní zemi, a aby byli schopni s využitím svých nových dovedností a zkušeností zavést podobné projekty ve vlastních komunitách s podporou z MYSA.⁶⁰

7.2.1.2 Dívčí fotbal

Od počátku dívčího programu bylo jasné, že stanovisko rodičů k MYSA a k hraní fotbalu, bude klíčovým faktorem pro účast dívek. Mnozí rodiče byli zpočátku skeptičtí k prospěšnosti pro jejich dcery. Někteří cítili, že dcery neplní své povinnosti, jako je práce a péče o děti nebo si mysleli, že sport je jen pro kluky. Mnoho rodičů si myslelo, že účast v MYSA by neměla zasahovat do jejich domácích povinností. Bylo jasné, že když dívky chtějí sportovat, musejí vytvořit rovnováhu mezi domácími povinnostmi a časem pro sport.⁶¹ V některých případech při hledání řešení matky a dcery spolupracovaly. Dalším klíčovým

⁵⁹ Mathare Youth Sports Association (2006), www.mysakenya.org

⁶⁰ Mathare Youth Sports Association (2006), www.mysakenya.org

⁶¹ Toolkit sport for development (2008), <http://www.toolkitsportdevelopment.org/html/resources/84/842B440B-328D-4429-A2EF-6BDA8F2E65E2/MYSA%20GIRLS.pdf>

zájmem rodičů byla mobilita dívek. Rodiče trvali na tom, aby jejich dcery byly doma před setměním a šly rovnou domů a nezastavovaly se u přátel.

Rodiče, zejména matky, si byly vědomy potenciálních hrozeb pro své dcery, a pochopily, že musejí být opatrné, aby jim nikdo neublížil. Postupem času přes svou počáteční skepsi se mnoho rodičů příznivě naklonilo k MYSA a uvedlo, že MYSA byla přínosná pro jejich dcery a celou komunitu.

Mezi významné výhody tohoto programu téměř všechny dívky uvedly zábavu s přáteli, získávání nových informací a rozvíjení dovedností. Mnoho dívek také uvedlo, že být součástí týmu bylo pro ně něco neocenitelného. "Sestry s talentem", jméno jednoho z týmů, evokuje obraz silných, talentovaných mladých žen, které spolupracují a hrají společně jako rodina.⁶²

Zatímco dívky výslovně neříkaly, že se bojí o svou bezpečnost, bylo zde mnoho narážek na skutečnost, že je třeba být chytrá, vědět kam chodit a jak se chovat v komunitě.

Téměř všechny se zmínily, že bezpečnost je hlavním zájmem jejich rodičů, a proto se snaží dostat domů vždy včas, aby nedostaly trest. Zpoždění by mohlo mít za následek konec fotbalu. Dívky také mluvily o tom, že musí ignorovat posměch a pošklebky ze strany chlapců, kteří je obtěžují, když se procházejí na veřejnosti. Vzhledem k obavám o bezpečnost a mobilitu ve veřejném prostoru, dívky musely vymyslet strategie pro řešení obav jejich rodičů a nebezpečí, kterému čelí. Jedním z kroků bylo přinesení otázky bezpečnosti do povědomí řízení MYSA, které nakonec vyústilo v konkrétní změny programu (například změna polohy hřišť) pro zlepšení situace.⁶³

Mít dres MYSA znamená vztah s významnou institucí. Dres je zdrojem jak pýchy, tak ochrany dívek. Kromě toho poskytuje dívkám veřejnou identitu něco, co mnoha mladým ženám v Mathare chybí. Dalším způsobem, jak dívky získávají pozitivní identitu, je účast na sportovních akcích ve světě. Norský pohár mládeže poskytl dívkám možnost soutěžit na mezinárodní úrovni, potkat dívky z ostatních částí světa a získat zkušenosti s jinými kulturami. Pro mnohé to byla událost, která jim změnila život. Byly hrdé na své úspěchy a byly rády, že mohou zastupovat MYSA na mezinárodní události. Na druhou stranu velkým problémem MYSA je nízká šance, že jedinec bude vybrán, aby se účastnil poháru v Norsku. Navzdory všemu mnoho dívek upíná své naděje na to, že bude vybrána a motivuje je se připojit k MYSA, což často vede k tomu, že když skončí výběr pro Norský pohár je mnoho

⁶² Tamtéž jako 61

⁶³ The International Platform on Sport & Development. (2003),

http://www.sportanddev.org/learnmore/sport_and_gender/the_role_of_sport_in_addressing_gender_issues/

dívek nešťastných a následně odchází z MYSA. Tato skutečnost je jedním z hlavních problémů, se kterými se musí MYSA potýkat. Podle mého názoru je důležité, aby MYSA poskytla dívkám více možností soutěžit na mezinárodní úrovni nebo aspoň vytvořit více týmů, které by se mohly zúčastnit Norského poháru.

Důležitou roli v MYSA také hrají trenéři, kteří mají na ně obrovský vliv. Zneužívání moci trenéry a otázky verbálního, fyzického a sexuálního obtěžování sužují sportovní komunitu neustále. Dnes už existují etické kodexy chování pro trénování a programy trénování zahrnují školení jak identifikovat a bojovat proti obtěžování. Vzhledem k centrálnosti této otázky ve sportu jsou důležité postoje a vnímání mužských a ženských trenérů a jaké pohlaví dívky preferují, pokud jde o jejich trenéry. Podle dívek by měl být dobrý trenér dobře informován, měl by být spravedlivý a měl by být fyzicky zdatný. Pohlaví trenéra není pro ně důležitým kritériem a uznávají, že ženy se správným školením od dobrého trenéra mohou teoreticky odvést stejnou práci jako muži. Nicméně když byly během tréninku dívky dotázány, zda dávají přednost muži, nebo ženě, většina dívek odpověděla, že preferují mužského trenéra. Do určité míry to odráží vnímání, že chlapci mají více zkušeností se sportem. Avšak některé z preferencí odráží úctu k mužské autoritě. Když byla jedna dívka dotázána, zda si myslí, že si trenér zaplatil za oběd jeho vlastními penězi, odpověděla: ano, jde to z jeho kapsy. Ve skutečnosti peníze vycházejí z jeho kapes, ale nejsou z jeho kapsy. MYSA nabízí trenérům malou částku peněz, aby si mohli zaplatit obědy a nápoje, když tým hraje zápas nebo trénuje v místě daleko od domova. Tohle špatné chápání ilustruje ekonomickou bezmocnost dívek a jejich závislost na mužích. Tato situace, vede k tomu, že trenéři se dostávají do postavení, kdy mohou zneužít svou moc. Z diskuse o trenérství vyllynula řada otázek, včetně potřeby vytvoření více příležitostí pro vzdělávání a rozvoj dovedností mladých dívek.⁶⁴

Pojem spravedlnost a rovnost je chápán různými způsoby u mužů a u žen. Mnoho dívek má pocit, že chlapcům byla dána priorita v několika oblastech. Například dívky se zmínily, že chlapci mají více příležitostí a mají přístup k nejlepším hřištím, mají lepší dobu pro trénink a mají lepší vybavení a trenéry. Do jaké míry jsou dívky zneužívány nebo nuceny k poskytnutí sexuální laskavosti v MYSA není známo, ale v celé komunitě se mladé ženy, zejména ekonomicky zranitelné, často ocitají v takové situaci.

Další oblasti, kterých se otázka rovnosti a spravedlnost týká, je pracovní náplň členů a zaměstnanců. Denní činnosti v organizaci MYSA vyžadují vykonat řadu úkolů. Dívky byly

⁶⁴ Toolkit sport for development (2008), <http://www.toolkitsportdevelopment.org/html/resources/84/842B440B-328D-4429-A2EF-6BDA8F2E65E2/MYSA%20GIRLS.pdf>

původně zodpovědné za mytí všech fotbalových dresů, kterých je několik tisíc, a za uklízení kanceláří. Chlapci se starali o sportovní vybavení a zastávali funkci údržbářů. Chlapci řídili popelářská auta, zatímco dívky se staraly o mladší sourozence hráčů MYSA. Stereotypní role se přenesly i do MYSA. Na druhou stranu je povzbudivé, že po sérii informačních workshopů, pracovníci došli k rozpoznání stereotypních rolí, které si vytvořily v rámci organizace, a došli k názoru, že rovnost pohlaví je důležitá i uvnitř MYSA. V současné době probíhají analýzy, které by měly odstranit tyto bariéry.

Je zároveň velmi těžké pro dospívající dívky, aby přijaly nové role a vstoupily do veřejné sféry bez podpory ze strany chlapců a možnosti se bránit obtěžování. Když byly požádány, aby řekly, co se jim líbí a nelíbí na chlapcích z MYSA, tak jejich reakce byly smíšené. Dívky měly spoustu stížností, které se týkaly házení kamenů nebo krádeže míčů. Zatímco takové chování ze strany chlapců je znepokojující a zaručuje pozornost, tento fakt, že dívky jsou schopny rozpoznat špatné chování chlapců, dokazuje pokrok k rozpoznávání jejich vlastní hodnoty. Dívky začínaly očekávat více rovnocenný vztah s mužskými protějšky. Účast v MYSA může pomoci dívkám vyvinout větší smysl pro sebeúctu a poskytovat místo, kde se mohou bavit o otázkách, které mají pro ně význam. Když byly dívky požádány, aby uvažovali o jejich budoucnosti, mnohé řekly, že chtějí jiný typ manželství, než mají jejich matky. Chtěly více rovnocenné partnerství. Dále odpověděly, že chtějí, aby jejich dcery měly větší možnosti, než měly ony samy. Přes některé negativní pocity a komentáře, které dívky vyjádřily, je pozoruhodné, že mnoho dívek vnímá chlapce z MYSA pozitivně v porovnání s chlapci mimo MYSA.⁶⁵

Přes počáteční skepsi o fyzické schopnosti dívek, zejména pokud jde o fotbal, si chlapci uvědomili, že dívky jsou talentovanými hráči. Když viděli dosažené úspěchy dívek v tom, co bylo doménou mužů, začali se měnit jejich představy o roli dívek a jejich schopnostech. V této fázi vývoje MYSA většina chlapců viděla zařazení dívek do MYSA pozitivně. Zatímco většina chlapců cítila, že se MYSA stará stejně o chlapce, jako o dívky, tak někteří cítili, že se s dívkami zachází lépe. Například někteří chlapci měli pocit, že dívky nemusí trénovat tak tvrdě, a že dostávají lehčí práce než oni. Obvykle se domnívali, že je těžší trénovat dívky, protože se neučily tak rychle jako oni. Navzdory těmto názorům mnoho chlapců řeklo, že se snaží dívky z MYSA chránit a dohlížet na ně. Tato kombinace skutečných obav a často sexistického chování není neobvyklá.

⁶⁵ Toolkit sport for development (2008), <http://www.toolkitsportdevelopment.org/html/resources/84/842B440B-328D-4429-A2EF-6BDA8F2E65E2/MYSA%20GIRLS.pdf>

Díky tomuto programu MYSA učinila několik významných změn. Zpočátku byli rady a výbory tvořeny výhradně muži, ale jak se MYSA vyvíjela, došlo k záměrné snaze, aby v každé radě byla aspoň jedna žena. Kvůli problémům s bezpečností a mobilitou bylo zavedeno pár klíčových programových změn. Například, plánování a doba tréninků a zápasů dívek a umístění hřišť byly upraveny tak, aby zajistily jejich bezpečnost.⁶⁶

MYSA spustila fotbalovou ligu pro dívky v roce 1992, ale do roku 1996 byly finanční prostředky omezené. V roce 1996 se MYSA a nadace Stromme staly novými partnery a dohodly se, že největší prioritou bude rozšíření dívčího programu. V květnu 1996 dvě norské fotbalistky, Gunn Nyborg a Trude Stendal, strávily dva týdny v Mathare denním tréninkem pro dívky na místní škole. Tyto tréninky začaly norské hvězdy pokutovými kopy. Protože dívky viděly prudké střely, které ochromily mužské brankáře, začaly fandit a začaly se s nadšením podílet na trénincích. Dnes existuje více než 3500 dívek hrajících ve 250 týmech ve více než 40 ligách. V roce 1998 dívky dokonce vyhrály první národní ženský turnaj. Dívky z MYSA vynikají také mezinárodně. V posledních šesti letech dívčí týmy vyhrály na Norském poháru dvakrát zlaté medaile (1998, 2000), stříbrnou medaili (2005) a bronzovou medaili dvakrát (1997, 2002). Národní ženský tým tvoří z 60% hráčky z MYSA.

7.2.1.3 Projekt MYSA na prevenci a povědomí o HIV/AIDS

Jedním z MDGs je boj proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem. Sport MYSA je praktickým nástrojem na podporu dosažení tohoto cíle. Z tohoto důvodu byl v roce 1994 zahájen tento projekt. Jeho hlavním cílem byla podpora integrace sportu a životních dovedností prostřednictvím odborného vzdělávání, odborného poradenství, her, hudby, divadla, loutkářství a dalších kulturních a rekreačních aktivit, což vedlo ke změně chování mládeže a ostatních členů komunity. Cesta k úspěchu vede přes budování kapacit. Strategie, které program používá, jsou založeny na participativních přístupech, které se ukázaly jako účinný a efektivní způsob komunikace.⁶⁷

Aktivity na podporu HIV / AIDS povědomí

Aktivity projektu se týkají školení životních dovedností a kurzů pro vedoucí mládežnických skupin, trenéry a hráče, o poradenství a pohybových hrách, v souvislosti s HIV/AIDS, drogami, reprodukčním zdravím a souvisejících zdravotních problémech.

⁶⁶ Tamtéž jako 65

⁶⁷ Mathare Youth Sports Association (2006), www.mysakenya.org

Dochází také k vytváření vztahů mezi mládežnickými organizacemi pracujícími ve stejné oblasti, k setkáním, při kterých si vyměňují informace o programech a odborní pedagogové navštěvují domovy dětí. Zároveň poskytují školám a komunitám v MYSA zóně informace o zdraví během vyučování a komunitní osvětové kampaně, dokumentují úspěšné příběhy, přístupy a odlišné metody používané v oblasti sportu a komunitního rozvoje jako nástroje pro účast mládeže. Dále rozvíjejí informace a vzdělávací a komunikační materiály, které mohou být použity pro fundraising a příjmy pro udržitelnost programu.

Klíčové úspěchy programu

1. Pozitivní změny chování: Učitelé a rodiče pozitivně reagovali na to, jak se studenti a žáci otevřeně vyjadřovali o reprodukčním zdraví.
2. Většina mladých lidí byla ve věku 6-21 let. Podíleli se na diskusích a hrách, ptali se a odpovídali na otázky tak, aby mohli vyhodnotit jejich chápání.
3. Efektivní dobrovolnické poradenství.
4. Distribuce vzdělávacích a komunikačních informačních materiálů: materiály jsou distribuovány po každé diskusi se studenty.⁶⁸

7.2.2 Kicking Aids Out

Kicking AIDS Out nabízí inovativní a velice silný přístup, který spojuje sport, fyzickou aktivitu a tradiční pohybové hry s HIV/AIDS prevencí a vzděláváním. Kicking AIDS Out začalo jako africká iniciativa zaměřená na děti a mládež a vyvinula se na rozvíjející se mezinárodní síť "jižních" a "severních" partnerských a členských organizací. Základními faktory úspěchu jsou vyškolení lidé, kteří motivují vrstevníky ke sportu, poskytují informace související se zdravím a vytvářejí bezpečný prostor pro diskusi o mnohých citlivých otázkách. Počáteční iniciativu vyvinula nevládní nezisková organizace ze Zambie Edusport Foundation, která byla přijata NORAD v roce 2001 ve spolupráci s norským olympijským a paralympijským výborem. Iniciativa Kicking AIDS Out se stala mezinárodní sítí organizací mobilizovaných kolem síly sportu nastolit pozitivní změny v komunitách. Síť partnerů, spolupracovníků a členů je z Velké Británie, Kanady, Keni, Namibie, Norska, Jihoafrické republiky, Tanzanie, Svazijska, Lesotha, Zambie, Zimbabwe, Fidži, Papuy-Nové Guiney, Vietnamu a mnoha zemí v karibské oblasti, včetně Guyany, Barbadosu a Trinidadu. Tato síť

⁶⁸ Tamtéž jako 67

sdílí informace a osvědčené postupy ve využití sportu a fyzické aktivity v řešení problematiky HIV/AIDS, podporuje politiku rozvoje a podporuje místní komunitní projekty.

Kicking AIDS Out využívá sport jako způsob, kterým přivádí lidi k zábavě, vzdělávacím hrám a aktivitám, které jim poskytují znalosti a praktické dovednosti, jak žít pozitivní a zdravý život. Sport a fyzické aktivity jsou využívány na budování povědomí o HIV/AIDS a zároveň povzbuzují vrstevníky diskutovat otázky, které ovlivňují jejich životy a jejich komunity. Koncepce přesahuje HIV/AIDS a klade silný důraz na usnadnění rozvoje dovedností v životě mládeže.⁶⁹

7.2.3 Right to Play

Right to Play je mezinárodní humanitární organizace, která používá sport pro zlepšení zdraví, rozvíjení životních dovedností a podporu míru pro děti a komunity v některých z nejvíce znevýhodněných oblastí na světě. Right to Play školí místní lídry na trenéry, aby mohli realizovat programy v zemích postižených válkou, chudobou a nemocemi v Africe, Asii, na Blízkém východě a v Jižní Americe. Programy se zaměřují nejvíce na dívky, lidi s postižením, děti postižené HIV/AIDS, děti ulice, bývalé dětské vojáky a uprchlíky. V současné době pracuje ve 23 zemích: Ázerbájdžán, Benin, Botswana, Burundi, Čína, Etiopie, Ghana, Jordánsko, Keňa, Libanon, Libérie, Mali, Mozambik, Pákistán, Peru, Palestina, Rwanda, Súdán, Tanzanie, Thajsko, Uganda, Spojené arabské emiráty a Zambie.

Obr č. 2: Země, kde působí Right to play

Ázerbájdžán, Benin,
Etiopie, Ghana,
Guinea, Izrael, Keňa,
Mali, Mozambik,
Pákistán, Palestinská
teritoria,
Rwanda, Sierra Leone
Súdán, Tanzanie,
Thajsko,
Uganda, Zambie

Zdroj: Report SDP IWG

⁶⁹ Kicking AIDS Out (2008),
<http://www.kickingaidsout.net/WhatISKickingAIDSOut/Sider/whatiskickingaidsout.aspx>

Jeden z programů Right to Play začal v prosinci 2001 v Ghaně. Tento program SportsHealth řídilo ministerstvo zdravotnictví, které a především podporovalo očkovací kampaně a komunitní mobilizační akce. Projekt se přeměnil na projekt SportWorks v uprchlickém táboře Krisan, kde se věnoval uprchlíkům z Libérie a Pobřeží Slonoviny. Tato činnost pokračovala až do roku 2004, kdy se projekt zaměřil na speciální akce Play Days prostřednictvím partnerství s Play Soccer a ghanským školství. Program pracuje s místními partnery při provádění pravidelné činnosti s dětmi ve školách a komunitách. Od roku 2001 došlo k řadě změn, mezi které patří zvýšení počtu dětí a mládeže účastnících se pravidelných sportovních aktivit a HIV/AIDS vzdělávacích činností ve školách a komunitách. Vidět je i pozitivní změna chování směrem k zdravějšímu životnímu stylu.

Cíle programu

1. Zvýšit kvalitu neformálního a formálního základního vzdělání pro dívky a chlapce v cílových komunitách.
2. Zvýšit povědomí o významu sportu jako nástroje pro vzdělávání.
3. Spolupracovat s vládními partnery při podpoře aktivního začleňování a účasti ohrožených skupin obyvatelstva v oblasti sportu.
4. Spolupracovat s komunitami a partnery při vytváření povědomí o HIV/AIDS a o účasti dívek ve sportu.
5. Posilovat partnerství směrem k udržitelnosti a vlastnictví.

Right To Play využívá tři hlavní sportovní a vzdělávací programy: *Red Ball Child Play*, *Live Safe Play Safe* and *Early Child Play*. Tyto programy využívají sportovní aktivity k aktivnímu zapojení dětí do získávání životních dovedností a znalostí, které jsou rozhodující pro jejich zdravý vývoj. *Red Ball Child Play* je založen na komplexním přístupu k vývoji dítěte a tvoří vzdělávací hry s pěti různých barevných míčků, z nichž každý odpovídá konkrétní oblasti vývoje dítěte: mysl, tělo, duch, zdraví a mír. *Red Ball Child Play* je cílen na děti ve věku od šesti až dvanácti let. *Early Child Play* má podobný přístup s úpravami, pro děti do pěti let. *Live Safe Play Safe* je určen pro vzdělávání mládeže ve věku dvanáct až osmnáct roků o HIV/AIDS. Využívá fyzické aktivity a aktivní diskuse k zapojení dětí

a mládeže do rozvoje klíčových znalostí, postojů a životních dovedností, které mají vliv na rozvoj základního hygienického chování a ochrany mládeže proti infekci HIV.⁷⁰

V roce 2009 Right to Play plánuje zapojit do tohoto programu:

- 35 040 dětí a mladistvých (45 % ženy; 55 % muži)
- 1100 trenérů, lídrů a učitelů (45 % ženy; 55 % muži)
- 150 škol

Tabulka č. 1: Výsledky Right to Play za roky 2006-2008

	2006	2007	2008
Aktivní lídři	184	550	1102
Vyškolení lídři	486	482	789
Dětí	5668	26902	34140
Konané "play days"	6	8	11
Účast na "play days"	3541	5000	11254
Obnovené hřiště			7
Účast trenérek	38%	40%	45%
Účast dívek	36%	52%	55%

⁷⁰ Right to Play (2009), www.righttoplay.com

8 Perspektivy do budoucna

Současný trend ve světě naznačuje rostoucí počet zemí, které uznaly význam Sportu pro rozvoj, zvyšující se zájem médií a stoupající povědomí české veřejnosti o tomto nástroji rozvoje. Dá se tedy předpokládat, že povědomí o Sportu pro rozvoj mezi českou veřejností poroste a během několika let by mohla mít Česká republika národní iniciativu, zaměřenou na Sport pro rozvoj. Do budoucna bude důležité pro dosažení jeho celého potenciálu, aby ho vlády, multilaterální a regionální organizace zahrnuly do svých programů a zvýšily podle toho své investice. Je potřeba zvýšit snahu na zvyšování povědomí a podpory Sportu pro rozvoj v rozvojových zemích. Za prvé se musí podniknout systematické zhodnocení klíčových problémů, kterým tyto země čelí, aby mohlo dojít k úspěšné integraci Sportu pro rozvoj do národních strategií. Za druhé je potřeba, aby byly definovány základní sportovní strategie doprovázející národní cíle, které vedou k investicím do sportovní infrastruktury a aktivitám. Tento proces by měly nadále podporovat OSN a multilaterální organizace, které poskytují praktickou pomoc.

Na závěr je důležité, aby bylo v této oblasti provedeno více výzkumů, které by zlepšily sportovní strategie a představily Sport pro rozvoj jako důležitý nástroj rozvoje, obzvláště na národní a regionální úrovni.

9 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo přiblížit koncept Sportu pro rozvoj, jeho výhody, organizace využívající Sport pro rozvoj a úspěch tohoto nástroje ve světě.

V posledních letech, po dosti nevyzpytatelném začátku, se oblast sportu a jeho využití v rozvoji rychle rozvíjí. Dokazuje to rychle rostoucí počet projektů po celém světě, ve kterém se sport využívá k dosažení rozvojových cílů. Potvrzuje to i politická debata o globálním rozvoji, která zapojuje všechny aktéry - vlády, mezinárodní organizace a bilaterální rozvojové agentury, sportovní organizace, nevládní organizace, ekonomiku, média a vědeckou komunitu.

Nedůvěra, s níž byl sport přivítán v rozvojových kruzích, se podle mého názoru do značné míry zmenšila. Hlavně proto, že si mezinárodní společenství uvědomilo, že do rozvoje je potřeba zahrnout všechny oblasti společnosti, jako je např. zdravotnictví, školství, infrastruktura, apod. Tyto jednotlivé oblasti je potřeba podporovat a rozvíjet, aby bylo dosaženo globálních rozvojových cílů, jako jsou MDGs. Dnes je stále více uznáváno, že sport je pozitivní silou a jeho potenciál je třeba využívat v zájmu rozvoje a míru. Zároveň dochází ke změně v chápání rozvojové spolupráce. Dřívější "klíčové problémy" byly identifikovány ve specifickém kontextu rozvoje a pak byla vytvořena zvláštní opatření k řešení těchto problémů. Dnes jsou stále více identifikovány kladné sociální vlivy, které by mohly přispět k řešení globálních problémů. Sport je považován za jeden z těchto vlivů.

Tato práce ukazuje, že sport je mocným a nákladově efektivním způsobem, jak podpořit rozvoj a mírové cíle, jestliže jsou maximalizovány pozitivní stránky sportu. Avšak sport nelze považovat za všelék, protože má i své stinné stránky. Jeho význam pro rozvoj snižují především organizace a společnosti, které ho využívají jen proto, aby dosáhly vlastního zisku, a neusilují o rozvoj. Myslím, že z tohoto důvodu je velmi důležité, aby se těchto komerčních cílů, co nejvíce vyvarovaly, což je obtížné, ale určitě ne nereálné. Sport je často spojen i s agresí, která může přispívat ke konfliktům a ke snížení jeho významu pro rozvoj. Sport také snižuje bezpečnost dívek, protože často jsou sportovní centra daleko od jejich bydliště a tím je vystavuje většímu riziku.

Jestliže je sport využíván jako nástroj rozvoje, musí se dbát na to, aby dané sportovní projekty byly spravedlivě řízeny a braly v potaz místní kulturu. Sportovní programy musí zajistit, aby všechny skupiny měly možnost se sportu aktivně účastnit, obzvláště ženy, osoby se zdravotním postižením a mladí lidé. Myslím si, že sport, jako jedna z nejbohatších a nejrozvinutějších stránek občanské společnosti, otevírá nové cesty pro tvůrčí partnerství,

kteřé přispívá k dosažení MDGs. Existují také významné důkazy podporující prospěšnost sportu při rozvoji dětí a mládeže. V jejich rozvoji hraje velmi důležitou roli, protože vštěpuje dětem hodnoty, jako jsou fair play, sebeúcta, respekt k ostatním, apod. už od útlého věku, aby mohli dosáhnout plného potenciálu. Účast na sportovních akcích a iniciativy zaměřené na děti a mládež prokazují, že snižují sociální vyloučení a přispívají k budování komunity v regionech postižených chudobou a post-konfliktních oblastech. Sport je zde však doposud využíván jen v malé míře, a přitom by mohl ve velké míře ke snížení napětí v těchto oblastech.

V současné době je podle mého názoru nejdůležitější role Sportu pro rozvoj při naplňování MDGs. Sport pro rozvoj sice nemůže umožnit jejich splnění do roku 2015, ale když je využíván správným způsobem, tak jejich naplnění do značné míry urychluje. Jedná se o účinný nástroj pomoci podporující úsilí o dosažení konkrétních cílů, jako jsou ty, které se týkají vzdělávání, rovnosti pohlaví, prevence HIV/AIDS a snížení počtu vážných nemocí. Největší význam má při zamezování rozšíření HIV/AIDS a prosazování rovnosti pohlaví a to zejména v Africe, na kterou by se měla upřít největší pozornost, pokud někdy chceme dosáhnout naplnění MDGs. Teď je důležité, aby rozvinuté státy pochopily, že rozvoj není levnou záležitostí a začaly více financovat hlavně oblast prevence HIV/AIDS a genderu, které považují za nejpodstatnější.

Tato práce je založena na předpokladu, že sport a rozvoj jsou přirozené a pomocné procesy, které mohou umožnit vládám a jejich partnerům vybudovat lepší svět. Přestože sport sám o sobě nemůže vyřešit složité sociální a ekonomické problémy, měl by sloužit jako platforma pro vzdělání, mobilizační proces, způsob posilování jednotlivců a komunit a zdroj radosti, inspirace a naděje. Vážným problémem je, že sport je v současné době využíván jen jako vedlejší činnost a je jen záležitostí elit. Často právě nedosáhne na lidi žijící v nejhlubší chudobě, pro které má největší význam. Možná je to zapříčiněno tím, že rozvojové organizace se často zaměřují na hlavní města a známé oblasti. Proto by se měli všichni aktéři více soustředit na to, aby byl sport v centru jejich rozvojových aktivit.

Navzdory této skutečnosti v posledních letech roste počet mezinárodních a regionálních institucí, které oficiálně uznaly potenciál sportu a potřebu koordinované a systematické snahy využít jeho energii a zdroje pro širší zisky. Vyzdvihl bych hlavně práci organizace MYSA, která je v tomto poli odborníkem s mnohaletými zkušenostmi a úspěchy. Myslím si, že organizace, které se chtějí zapojit do sportovních aktivit, by měly začít spolupracovat především s organizací MYSA, která jim může poradit a poskytnout pomoc s vytvářením vhodných programů.

Sport pro rozvoj se stává důležitým nástrojem rozvoje na globální úrovni. Podle mého názoru je to hlavně díky jeho obrovskému potenciálu. V budoucnosti se tak může stát celosvětově využívaným nástrojem rozvoje, ale je potřeba překonat určité překážky a výzvy. Myslím si, že teď je pravý čas pro jednotlivé vlády, aby zvážily hodnoty a výhody Sportu jako nástroje rozvoje a přidělily na větší finanční částky na rozvojovou spolupráci. Důležité je také, aby podpořily donory a mezinárodní partnery a investovaly do podobných programů. Pro vlády je také nezbytně nutné integrovat sport do politik a programů v celé řadě odvětví, podle mého názoru by se měly soustředit především na zdravotnictví, vzdělání a hospodářský a sociální rozvoj, kde je Sport pro rozvoj schopen dosáhnout největších výsledků.

Navzdory konkurenční povaze sportu by vlády donorů a instituce neměly soutěžit mezi sebou, kdo zajistí lepší mezinárodní rozvoj a kdo se více zviditelní, ale měli by se snažit o lepší koordinaci svých snah. Koordinace jejich snažení je důležitá pro podporu Sportu pro rozvoj na globální a národní úrovni. Rozvinuté země a hlavní finanční instituce by měly spolupracovat při zajištění dostatečných a úspěšných přístupů a vyhnout se dublování snah a konkurenci. Klíčovými problémy nadále zůstávají nedostatek zdrojů, konkurenční priority při rozdělování zdrojů např. na prevenci HIV/AIDS. K řešení těchto problémů by mohlo přispět zahrnutí sportu do národních strategií na snižování chudoby, které formují rozdělování financí z rozpočtu a politická rozhodnutí. Absence sportu v těchto strategiích způsobuje nedostatečné financování a nedochází k podpoře od donorů, protože ti nevidí sport jako nástroj rozvoje. A i když mnoho států přijalo sport do národních strategií na snižování chudoby, kvůli nedostatečnému kapitálu a zdrojům, nemohou být pořádně implementovány, což vede např. k omezenému množství sportovního materiálu. Důležitá je také role SDP IWG, která by měla v budoucnosti zajistit kooperaci a partnerství mezi všemi státy, protože vytvoření a udržení těchto vztahů může přinést pozitivní výsledky a podporovat mezinárodní rozvoj ve světě.

Sport je důležitým nástrojem pro mladistvé a pro formování dospělých, což umožňuje zvládnout a smysluplně utvářet naši budoucnost. Teď je otázkou posuzovat získané zkušenosti a dokumentovat je. Zároveň spolupráce a koordinace mezi různými subjekty musí být posilována, aby sport plně rozvinul svůj obrovský potenciál pro rozvoj.

10 Shrnutí

Koncept Sport pro rozvoj se vyvinul z rostoucího uznání, že dobře navržené sportovní iniciativy, které začleňují nejlepší hodnoty, mohou být mocným, praktickým a nákladově efektivním nástrojem k dosažení rozvojových a mírových cílů. Sport je vnímán jako hodnotný sám o sobě a také jako prostředek k dosažení širších rozvojových a mírových cílů.

Pozornost celého světa je upřena na roli, kterou sport a tělesná výchova mohou hrát v rozvoji, nejenom na sportovním poli, ale i ve vzdělání, v povědomí o HIV/AIDS a v ekonomickém rozvoji. Sport poskytuje prostor, kde může vzkvétat partnerství. Rozvojové agentury se specificky zabývají programy rozvojových zemí, které využívají sport. NNO využívají sport jak k angažování znevýhodněných lidí, tak je i učí, jak mohou být součástí společnosti. A firmy se připojují k těmto snahám poskytováním zdrojů, dynamičnosti a inovací. Důvod, proč je sport tak úspěšný, je jeho schopnost angažovat lidi bez ohledu na věk, pohlaví, nebo bohatství.

Tato bakalářská práce je zaměřena na vysvětlení konceptu Sport pro rozvoj, jeho vzniku, fungování, současné situaci ve světě (přehled mezinárodních a regionálních institucí) a jeho perspektivy do budoucna.

Klíčová slova

Sport, rozvoj, gender, HIV/AIDS, MDGs, Sport pro rozvoj

11 Summary

The Sport for Development concept evolved from a growing recognition that well-designed sport-based initiatives that incorporate the best values of sport can be powerful, practical, and cost-effective tools to achieve development and peace objectives. Sport is viewed both as valuable in itself and as a means to achieving broader aims for development and peace. The world's attention has been drawn to the role that sport and physical education can play in development, not only on the sports field but in education, in HIV/AIDS awareness and in economic development. Sport is providing an arena where partnerships can flourish. Development agencies are specifically engaged in developing country programmes that use sport. NGOs are using sport both to engage disadvantaged people, and to teach them how they can play a full part in society. And companies are joining these efforts, bringing

resources, dynamism and innovation. The reason, why is sport so successful, is sport's ability to engage people, irrespective of age, tender or wealth.

The bachelor work focuses on the concept of Sport for Development, its rise, operation, contemporary situation in the World (review of some international and regional institutions) and perspectives on future.

Key words

Sport, development, gender, HIV/AIDS, MDGs, Sport for development

12 Zdroje

1. C. M KUSIENYA. THE MATHARE 4A EXPERIENCE AND THE KENYA SLUM [online]. 2004 [cit. 2009-04-28]. Dostupný z WWW: <<http://web.wits.ac.za/NR/rdonlyres/2352A9D9-BB85-4204-9C38-EF71A67CC755/0/CassiusKusienya.pdf>>.
2. Commitment to Practice:Playbook for Practitioners in HIV, Youth and Sport [online]. 2007 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.mercycorps.org/files/file1204912676.pdf>>.
3. Convention on the Rights of the Child [online]. 1989 [cit. 2009-01-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm>>.
4. EXNEROVÁ, Věra, et al. Globální problémy a rozvojová spolupráce. Praha: Člověk v tísni, 2005. 255 s.
5. Evropský manifest o mládeži a sportu [online]. 1995 [cit. 2008-12-30]. Dostupný z WWW: <www.radaevropy.cz/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=104&Itemid=9>.
6. FIFA [online]. c1994-2009 [cit. 2009-03-16]. Dostupný z WWW: <www.fifa.com>.
7. Marie Čermáková. Gender Sociologie [online]. 2000 [cit. 2009-02-04]. Dostupný z WWW: <http://www.genderonline.cz/download/Rocnik01_1_2000.pdf>.
8. Genderová studia FSS MU [online]. 1999 [cit. 2009-02-04]. Dostupný z WWW: <<http://gender.fss.muni.cz/>>.
9. Human Rights in Development [online]. c1996-2002 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <www.unhchr.ch>.

10. International Business Leaders Forum, Shared Goals Through Sport [online]. 2008 [cit. 2008-12-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.iblf.org/resources/Publications.jsp>>.
11. Kicking AIDS Out [online]. c2008 [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.kickingaidsout.net/WhatISKickingAIDSOut/Sider/whatiskickingaidsout.aspx>>.
12. LEVERMORE, Roger, BEACOM, Aaron. SPORT AND INTERNATIONAL DEVELOPMENT, 2009. 276 s.
13. Mathare Youth Sports Association [online]. c2006 [cit. 2009-03-11]. Dostupný z WWW: <www.mysakenya.org>.
14. Matharevalley [online]. 2006 [cit. 2009-04-28]. Dostupný z WWW: <www.matharevalley.org>.
15. Right to Play [online]. c2009 [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <www.righttoplay.com>.
16. SDC. BRIDGE [online]. 2005 [cit. 2009-04-29]. Dostupný z WWW: <http://www.bridge.ids.ac.uk/docs/sport_english.pdf>.
17. Sport and development. Bart Vanreusel & Yves V. Auweele, KULeuven 2006.
18. Sport and Development: Challenges in a New Arena, Frank van Eekeren [online]. 2005 [cit. 2008-12-30]. Dostupný z WWW: <www.toolkitsportdevelopment.org/html/resources/88/88A6D715-4E19-46ED-9226-0B47DC30A580/Van%20Eekereneng.doc>.
19. Jacques Rogge. Sport for Peace: The Winning Difference [online]. 2007 [cit. 2008-12-30]. Dostupný z WWW: <http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_1250.pdf>.
20. The International Development Research Centre [online]. 1970 [cit. 2009-04-29].

- Dostupný z WWW: <www.idrc.ca>.
21. The International Development Research [online]. 2009 [cit. 2008-12-30]. Dostupný z WWW: <http://www.idrc.ca/en/ev-1-201-1-DO_TOPIC.html>.
 22. The International Platform on Sport & Development [online]. 2003 [cit. 2008-12-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.sportanddev.org/>>.
 23. Toolkit sport for development [online]. c2008 [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.toolkitsportdevelopment.org/>>.
 24. UN Sport for Development and Peace [online]. c2002-2005 [cit. 2008-12-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/themes/sport/>>.
 25. UNICEF[online]. c2009 [cit. 2009-04-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.unicef.org/sports/index.html> >.
 26. UNITED NATIONS , Inter-Agency Task Force on Sport for Development and Peace. Sport for Development and Peace: Towards Achieving the Millennium Development Goals . Sport for Development and Peace [online]. 2003 [cit. 2008-12-08], s. 22-23. Dostupný z WWW: <www.un.org/themes/sport/reportE.pdf>.
 27. United Nations [online]. c2009 [cit. 2009-04-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/themes/sport/index.htm> >.
 28. United Nations Association of Greater Boston – Sport for development and peace [online]. 2005 [cit. 2009-01-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.unagb.org/pdf/GCR08/Sport.pdf> >.
 29. UNITED NATIONS SPORT BULLETIN [online]. 2006 [cit. 2009-04-23]. Dostupný z WWW: <http://www.un.org/sport2005/newsroom/bulletin/un_sport_bulletin_17_17_mar_06.pdf>.
 30. Warchild [online]. c2007 [cit. 2009-04-23]. Dostupný z WWW: <www.warchild.org >.